

VÄSTGÖTA- BYGDEN



Tidskrift för hembygdsarbete, natur- och kulturminnesvård utgiven av Västergötlands Hembygdsförbund

**Hej, käre besökare!
Västgötabygdens förstasida finns på nästa sida!**

Tycker du att tidskriften är läsvärd rekommenderas att du satsar på en tidningsprenumeration!

Vid 1 ex. kostar 1-årsabonnemang 150:-

Vid minst 10 ex. (i samma beställningslista) rabatteras priset till 130:- / ex.

Listan skickas till Västergötlands Hembygdsförbund, Box 15, 534 21 VARA, Fax: 0512-33942, E-post:vasterg.hembygdsf@telia.com

Avgiften erläggs på en inbetalning till Västergötlands Hembygdsförbunds bankgiro 378-5383.

PS! Tips till föreningar etc. Ge en prenumeration till föreningarnas hela styrelse, alla trotjänare, skolor, äldreboende och inte minst läkar- och tandläkarmottagningar m.fl !

Det kommer att uppskattas!

Västgötabygdens redaktionskommitté

VÄSTGÖTA- BYGDEN



Tidskrift för hembygdsarbete, natur- och kulturminnesvård utgiven av Västergötlands Hembygdsförbund

Nr 1

Årgång 70

2015



Varnhem växer som ett av bygdens stora turistmål.

Foto Hans Menzing

Västgötabygden firar årgång 70

sidan 5

Profiler - Doris och Hugo Isaksson

sidan 16

Hänt på bögda...

sidan 22



Foto:
Copyright
Kungahuset.se

HKH Kronprinsessan Victoria
Västergötlands Hembygdsförbunds
beskyddarinna

VÄSTGÖTA- BYGDEN



Tidskrift för hembygdsarbete,
natur- och kulturminnesvård.
Medlemstidskrift för
Västergötlands Hembygdsförbund
Årgång 70
Utkommer med 6 nummer per år
Avgift 2015 150:-

Varifrån kommer artiklarna i detta
nummer?
Siffrorna på kartan hänvisar till
sidnummer i tidningen.



Innehåll

Ordföranden har ordet	3
Tankar i tiden - Staffan Rydén	4
Västgötabygden firar årgång 70	5
Hemlängtan är en sjukdom	6
Hembygdsförbundet skrev under	7
Hertig Erik i Hangelösa	8
Välkommen till Vårgårda på årsstämma	10
Föreningsutveckling	11
Helt naturligt - Vårens vilda vipa	12
Västgötahyllning på 20-talet	13
Guldjubilé i Möne	13
Två dagar i Ester Bomans spår	14
Profiler - Doris och Hugo verkliga profiler	16
Vassända-Naglum kyrka och prästgård	18
Skogen i själ och hjärta	19
Kulturgärning i bostadsrättsförening	20
Utmärkelser 2014	21
Hänt på bögda - Liared, Mellby-Åsaka, Ljungsarp, Gökhem, Rydal, Björketorp, Tämta, Öglunda, Västerås, Ornunga, Bjurbäck, Mullsjö	22
Frans på Lussebacken	29
Gammaldags service	29
Läsvärt i korthet	30
Studiekommittén informerar	31
När det var roligt att spara	32

För redigering/layout svarar Leif Brunnegård, Asklanda Eke-
hagen, Vårgårda, och tidningen trycks hos Rydins Tryckeri
AB, Nossebro.

Utgivningstider är 22-28 februari, 22-25 april, 24- 27 juni,
25-29 augusti, 28-31 oktober, 28-28 november.

Senaste manusdag 6 veckor före utgivning.

Hemsida: www.hembygd.se/vastergotland

ISSN 0346-4954

Helt ideellt

Vår tidning är ganska unik. Vi som gör tidningen
jobbar helt ideellt. Vi är en redaktionskommitté på
tio personer som träffas ett par tre gånger per år och
har samråd om innehållet. Ur den gruppen är vi tre
som har det direkta ansvaret att det kommer ut sex
Västgötabygden per år.

I det här numret är vi 25 skribenter och fotografer
som hjälpts åt. Ingen av oss får något arvode, vi gör
det för att glädja andra och oss själva.

Du är också välkommen som medarbetare!

Ordförande har ordet

God fortsättning på det nya året 2015 som då ni läser det här redan kommit en bit på väg!

I skrivande stund ser det från mitt fönster fortfarande ut som den mörkaste tiden under senhösten. För min egen del känns det främmande att det pågående verksamhetsåret är inne på sin andra hälft och att det inte är i stort sett mer än tre månader kvar till årsstämman 2015!

Verksamheten i förbundet har på sätt och vis varit lite lugnare hittills under året jämfört med föregående verksamhetsår. Då var det angeläget att styra upp delar av den interna verksamheten i förbundet, en del klarades upp, en del mindre aktiviteter pågår fortfarande. Som jag tror alla sett har en del av kommunikationerna med föreningarna påbörjats digitalt men det återstår en del praktiska finesser, det är inte i hamn än med dagens modeord. Informationsblad, svarsformulär med mera kommer i fortsättningen med E-post till aviserade mottagare istället för brevlades. För kontakternas skull kommer fler svarsformulär att skickas ut men där återstår en del att tillrättalägga för att smidigt och enkelt hantera detta för både föreningarna och kansliet. Finns någon i föreningarna som är bra på tekniska lösningar är vi tacksamma för både tips och hjälp, det är tacksamt om ni hör av er till Eva på kansliet eller undertecknad!

Under detta år pågår mer utåtriktade aktiviteter. För styrelsens vidkommande fick vi vid höstmötena en del bra synpunkter som tål att fundera vidare på. Bland annat diskuterades former och upplägg för kursverksamheten som på olika sätt behöver andra former för att samla fler deltagare. I senaste utskicket till alla ordförande alternativt kontaktpersoner var det en inbjudan till föreningarna att delta i program under begreppet "Föreningsutveckling". För de föreningar, (jag hoppas samtliga), som ser framtiden an har en del tips och vägledning att vitalisera verksamheten. En uppmaning: anmäl föreningen till programmet!!! Som de flesta av er förstår pågår ett arbete att alltmer vidga samverkan med Vuxenskolan som är hembygdsrörelsens huvudsakliga partner inom bildningsverksamheten. Samverkan, ett av ledorden i hembygdsrörelsen, är för förbundets vidkommande av största vikt för att vi tillsammans med



Jan-Olof Berglund

andra ideella organisationer ska ha förmåga att påverka och skapa argument som myndigheter och politiska beslutsfattare måste beakta innan beslut tas som påverkar vårt sociala liv. Det har i den här spalten tidigare nämnts att vi är både delaktiga och drivande i ett antal forum tillsammans med andra aktörer. Inte minst i "Hembygd Väst" där vi tillsammans med våra tre grannförbund har fått till en ytterligt bra dialog som är en förutsättning för att Västra Götalandsregionen ska ta hembygdsrörelsen på allvar.

Under året har förbundet också etablerat ett avsevärt djupare samarbete med Innovatum i Trollhättan. Innovatumkoncernen har bildats för att utveckla näringsliv och företagande samt tillvarata regionens kulturella och industriella värden, skapa nya upplevelser och kunskaper.

Under vinter och vår är möten med Västarvet planerade. Bland annat planeras en studieresa till Skåne tillsammans med "kulturpersoner" från Västarvet och Regionens kultursekretariat för att ta del av Skånes Hembygdsförbunds samarbete med region Skåne. En fortsättning på detta är också att ta närmare del av några av våra grannförbunds arbetssätt.

I förbundet hoppas vi att de här kontakterna ska ge en bra grund att ge utrymme för hembygdsrörelsen att vara en partner istället för en aktör vid sidan av de etablerade krafterna i samhället. Det är vår fasta övertygelse att vi på ett bättre sätt kan nå ut med de positiva krafter som finns inom rörelsen om vi på olika sätt samverkar med andra närliggande organisationer.

Samverkan mellan ett lämpligt antal föreningar, kommunvis eller annan geografisk lämplig avgränsade kretsar, är något som vi också vill se mer av. Det enklaste i sådana samverkansgrupper är att utveckla arbetssätt genom att etablera nätverk utan några fasta formella styrningar. Att det ska etableras ytterligare ett formellt mellanled är inte önskvärt eftersom det kan riskera ytterligare avstånd mellan förbundet och föreningarna. Tills nästkommande spalt i nummer 2 hoppas jag att vi får veta mer av era funderingar och önskemål! **Hör av er!!**

Jan-Olof Berglund
Förbundsordförande

Tankar i tiden ...

Vi lever i en tid där siktet hela tiden är inställt på framtiden. Nya upptäckter och uppfinningar passerar revyn nästan dagligen framför våra ögon. Resultat av forskning som har förändrat och kommer fortsätta att förändra våra livsvillkor i grunden. Jag tror att perioden efter andra världskriget, och inte minst idag, är en unik tid i vår historia. För första gången har inte bara vissa delar av befolkningen fått möjlighet att förändra och förbättra sina villkor. Detta har gällt oss alla manifesterat i den moderna välfärdsstaten.

I det perspektivet har hembygdsrörelsen för många förknippats med tillbakablickande och nostalgi. Till och med en motrörelse mot moderniteten och förändringen. Detta har kanske delvis och tidvis varit sant men är inte längre en rättvisande bild av verksamheten. Tvärtom tror jag att hembygdsrörelsen kommer att vara en av de viktiga aktörerna för att bygga det vi idag kallar ett långsiktigt hållbart samhälle.

Globaliseringen och hembygdsrörelsen - motpolerna berör varandra och ger varandra på så sätt ny mening. Samtidigt som vi alla idag uppfattar oss själva som människor som bor tillsammans på ett ömtåligt jordklot svävande i rymden, så har var och en av oss

Hembygden idag är en del av en helhet

också en hemvist på en specifik plats på denna jord. Vår upplevelse av hembygden idag står inte i motsättning till att också se den som en del av, och i beroendeförhållande till, ett landskap, hemland, världsdel och världen. Hembygden idag är en del av en helhet som är öppen för att människor arbetspendlar, bryter upp från sina rötter och flyttar med familjen, söker arbete i ett annat land eller asyl från krig och förföljelse.

De flesta människor är så rustade att de behöver en plats att kalla sin för att kunna möta omvärlden. En plats som skapar identitet och mening och kontinuitet bakåt till tidigare generationer. En plats som ger oss ett sammanhängande perspektiv som gör att vi kan tolka och förstå det som händer. Utmaningen för er som förvaltar hembygden i denna mening är, att ni också måste kunna hantera att den i våra dagar måste kunna ge trygghet och identifikation till så många fler, än de



Staffan Rydén

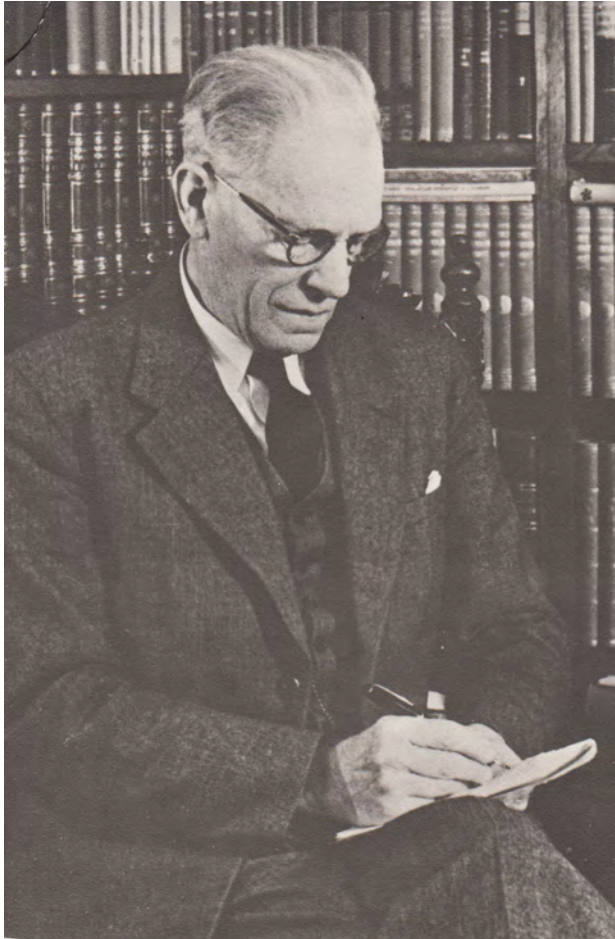
i livserfarenhet, kunskap, språktillhörighet och grad av bofasthet.

Samtidigt är denna basala mellanmännsliga gemenskap i vardagen en av de viktigaste beståndsdelarna i ett socialt hållbart samhälle. Ett samhälle som kan bygga broar mellan människor och därmed skapa förutsättningar för ny förståelse av gemensamma livsvillkor och utmaningar både i lokalsamhället och i ett globalt perspektiv där vi alla är världsmedborgare.

En hembygdsrörelse som tar sig an denna utmaning utifrån sin djupa kunskap om sin egen hembygd och dess historia kommer att vara en viktig aktör för oss alla i framtiden. Det är med intresse och glädje jag sett de ambitiösa projekt som finns i Västra Götaland med hembygdsrörelsen som deltagare. Det ska bli stimulerande att arbeta med er i fortsättningen.

Staffan Rydén
Kulturchef
Västra Götalandsregionen.

Västgötabygden firar årgång 70!



Gustaf Ewald gjorde ovärderliga anteckningar om bygdens kulturhistoria.

Utan tidskriften Västgötabygden skulle vårt hembygdsförbund sakna något mycket väsentligt: Ett kontaktorgan med medlemmarna, en hembygdsskrift för västgötarna och en stimulans i arbetet, som inte kan överskattas, skriver H Persson-Lilja för Västergötlands Hembygdsförbundet i förordet till den lilla skrift om Gustaf Ewalds skrifter 1908 – 1973 som Margit och Håkan Brunnegård sammanställt tillsammans med Nils Sandberg.

Boken, som gavs ut som en hyllning till Gustaf Ewalds 90-årsdag 1974, visar vilken fantastisk bredd han hade både som skribent och fotograf. Men så startade han tidigt. Han var inte gammal när han sände sitt första bidrag till Elfsborgs Läns Tidning i Alingsås, samtidigt som han försiktigt undrade om han kunde få en krona i honorar. Redaktör Mickelsen var så nöjd att han sände 1:50 åtföljda av de uppmuntrande orden

”röjer en betydande stilistisk begåvning. Fortsätt!” Och det gjorde Gustaf förstås.

Stämmingsfulla bilder

Gustaf Ewald hade en omfattande journalistbana, bland annat i Elfsborgs Nyheter som han ägde i många år, men också som kulturmedarbetare i rader av tidningar riket runt. Men kanske skall han främst hedras som en av dem som upptäckte bildens betydelse även i de här sammanhangen. Inte minst hans stämmingsfulla och väl arrangerade bilder på arbetet på barndomsgården i Hudene har blivit klassiska. Hans bild från 1903 på mor som stöper julljus blev rentav frimärke.

Att det blev en hembygdstidning var en slump, valet stod mellan det och en hembygdsbok. Och den boken hade ju varit glömd nu medan tidningen blomstrar. 25 privatpersoner, varav flera representanter för hembygdsföreningar, samlades i Herrljunga och kom till beslut sedan en hemmansägare i Hudene utlovat 200 kr i stöd, och fick påbackning med 50 kr från Nossebro. Först 1959 blev den officiellt Hembygdsförbundets tidning.

Samarbete

Glädjande är att boken om Ewalds skrifter gavs ut i samarbete mellan Föreningen för Västgötalitteratur och Västergötlands Hembygdsförbund, ett samarbete kring gemensamma intressen som fortsatt på olika sätt.

Tidningens första nummer utkom tidigt 1946, så nu är det dags att jubilera. Visst, det har bara gått 69 år, men tidningar är ju alltid snabba med nyheter och redan vid starten kom första årgången.

Så nu kan vi fira 70:e årgången av Hembygdsförbundets tidning Västgötabygden.



Ljus i Hudene. 1977 blev Gustaf Ewalds bild av mor när hon stöper ljus ett frimärke.

Text Hans Menzing

Bilder lånade av Inger Ellström, Hudene

Västgötabygden 1:15

Hemlängtan är en sjukdom

Hemlängtan är en sjukdom, ett lidande. Frågan är bara om det är en barnsjukdom eller en åkomma som drabbar äldre. Och är den obotlig, eller hur skall den lämpligen botas?

Denna diagnos av den vanliga åkomman hemlängtan finns i första numret av Västgötabygden, och eftersom diagnosen ställs av en läkare, Gustav Neander, så skall den nog tas på allvar. Sjukdomsbilden målas upp i en bok om barndomsbygden av folkskollärarsonen från Finnerödja.

I början av året 1946 kom första numret av tidningen ut med Gustaf Ewald som redaktör, och i en blygsamt placerad artikel berättar Ewald om tankarna bakom tidningen.

Västgötahertig

Där märks hans bakgrund i lokaltidningsvärlden, han är chefredaktör för Elfsborgs Nyheter i Alingsås, för han slår fast att tidningen i första hand skall ägnas aktuella händelser: Fornminnen som upptäcks, kyrkor som restaureras, hembygds museer som invigs men också bemärkta västgötar som passerar sina jämna ålderstreck.

I första numret hittar man två 75-åringar, Sågmyrakungen, fabrikör A L Tidstrand från Tidavad, och domkyrkoorganisten Ivar Widéen i Skara.

Men redan på omslaget finns en 85-åring, västgötahertigen prins Carl, som i ett tal konstaterat att han är stolt att bära västgötanamnet.

I första numret är man också högtidlig och skribenterna har fina titlar. Detta försvinner senare. Där finns korta presentationer av olika delar av landskapet som Lidköping, Norra Säm och Laske Vedum, men också av näringslivet. Så har man en artikel om järnhanteringen i Sjuhäradsbygden med anor från hedenhös.

Sparlösastenen

I nästa nummer återfinns 90-åriga Sanfrid Welin på omslaget och inne i tidningen hyllas 104-åriga Beata Brolin i Mariestad.

Även då förekom feltryck. En artikel med bild visar upp Salebystenen, men det handlar förstås om den märkliga runstenen i Sparlösa, en sten som återkommer i två följande nummer.

Kyrkor lyfts ofta fram, och extra intressant är förstås Eriksbergs gamla kyrka, som förknippas med Erik den helige vars skrin öppnades i mars 1946.

Här finns också en spännande skildring av ett av de många slag som stått mot inträngande danska trupper. I det här fallet handlar det om slaget vid Brobacka 1566.



Bastöna. En klenod i kulturlandskapet som räddats.

Det finns flera versioner av hur en stor dansk här under ledning av den berömde krigaren Daniel Rantzau besegrades av västgötabönderna. Trevligast är en om hur danskarna lurades med utställda dockor som skulle föreställa soldater.

Lurade fienden

I artikeln, skriven ett år efter krigsslutet, så görs det förstås paralleller med hur de allierade lurade tyskarna med flygplan och stridsvagnar av uppblåsbart gummi inför invasionen. Detta hade alltså västgötarna kommit på 400 år tidigare och klätt en massa dockor i uniformer. Fördelen var att dessa kunde lyftas upp igen när danskarna sköt ned dem, och västgötarna gav ett intryck av att vara en oöverbinnerlig skara.

Mycket är sig likt även om prins Carl idag är ersatt med västgötahertiginnan Victoria. Vad som främst skiljer tidningarna är att själva föreningsarbetet saknades förr, i alla fall i de nummer jag läst. Allt verkar också vara skrivet av experter av skilda slag, vanligt fotfolk verkar sällan ha släppts fram.

Annars är tidningen sig lik med all sin information om det rika kulturarvet omkring oss. Och bilderna är många för att vara den här tiden. Fast de är förstås små och i svartvitt, men Gustaf Ewald var ju själv en mycket skicklig fotograf så kvaliteten på dem är ofta hög.

Vad som dessvärre är helt rätt är en stor artikel i nummer fem där F Wildte skriver om kulturlandskapet som är dömt att försvinna. Mycket av det som var självklart för 70 år sedan är borta idag, bortsett från de spridda rester som räddats av hembygdsfolket.

Hans Menzing

Hembygdsförbundet skrev under överenskommelse med Regionen

Det blev en lång kö på Folkteatern när Västra Götalandsregionen presenterade ”överenskommelsen” och över 70 ideella distriktsföreningar, bildningsförbund, kyrkliga organisationer och stiftelser skulle skriva under pappersrullen. Detta ägde rum den 5 december 2014, men lika många distriktsföreningar till har anmält att de inte hade möjlighet att närvara denna gång, men ämnar skriva under senare.

Sven-Åke Mökander representerade Västergötlands Hembygdsförbund vid detta tillfälle och även Dalslands Fornminnes&hembygdsförbund och Bohusläns Hembygdsförbund skrev också under samtidigt.

Efter två års processarbete och två beslut i regionfullmäktige har man nu kommit till denna början. Detta skall bli inledningen till fler samarbeten mellan den sociala ekonomin, det vill säga alla ideella föreningar och Västra Götalandsregionen och skapa en jämbördig dialog samt öka kunskapen om respektive part. Till grund har en skrivargrupp, från såväl föreningarna som regionen, tagit fram ett mål i sex punkter, främst att arbeta fram en hållbar utveckling genom sociala, ekonomiska och ekologiska lösningar samt tillvarata invånarnas engagemang och delaktighet.

Vidare har man tagit fram en målbild på vad man skall ha uppnått fram till 2017:

- En arbetsorganisation har bildats och fungerar både för den sociala ekonomin och Västra Götalandsregionen
- Den sociala ekonomin är en samarbetspart inom Västra Götalandsregionens alla verksamhetsområden
- Flera överenskommelser/samarbetsavtal har slutits
- Lokala överenskommelseprocesser har startat i regionen och i några kommuner har det slutits en liknande överenskommelse mellan lokala föreningar och kommunen
- Det finns ett ökat medvetande om alla ideella förenings värde



Nu vandrar vi vidare mot framtiden.

- Det har byggts upp en kunskap för utveckling och innovationer
- Arbetslösa har fått nya möjligheter till arbete och sociala nätverk

Exempel på områden, som vi kan utveckla tillsammans och utbyta erfarenheter om, är i princip alla områden där regionen har verksamhet och för vår del är det främst: kultur, folkhälsa, livslångt lärande, miljö och infrastruktur.

Uppföljning skall ske varje år och vart tredje år skall via seminarium hela överenskommelsen revideras. En samverkansgrupp skall bildas och arbeta vidare med dessa överenskommelsefrågor. I denna samverkansgrupp skall det ingå lika många representanter från de ideella föreningarna som från Västra Götalandsregionen.

*Text Sven-Åke Mökander
Foto Leif Brunnegård*

www.hembygd.se/vastergotland
är adressen till vår hemsida. Där finns mycket intressant att läsa. Här hittar Du länkar till de flesta hembygdsföreningarna i Västergötland. Bland annat hittar Du intressanta utflyktsmål.

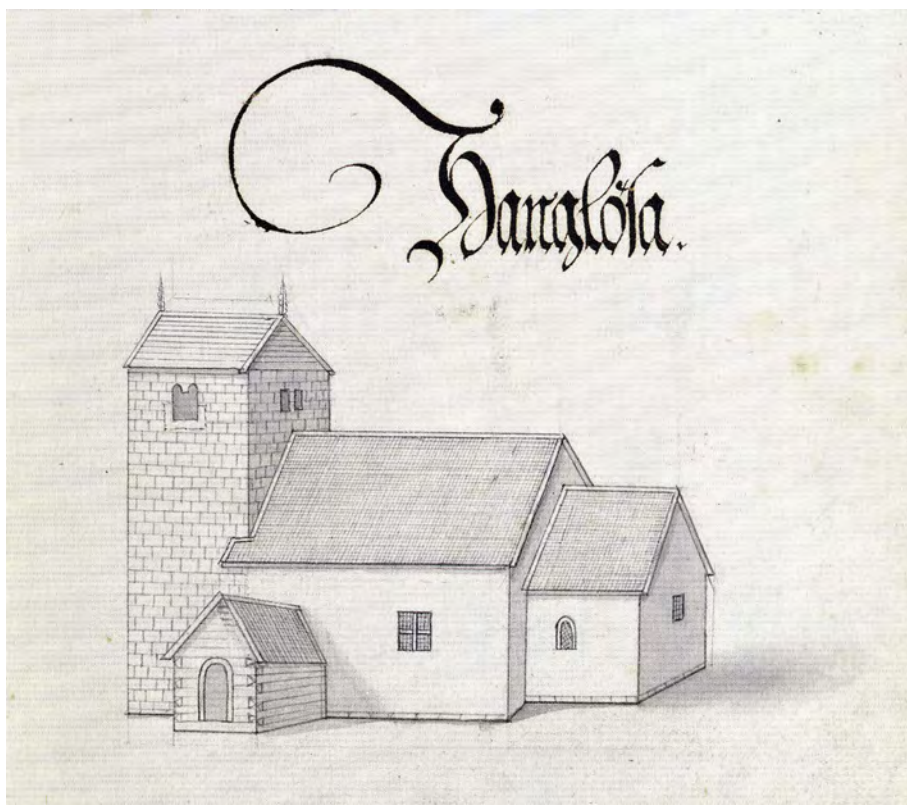
Hertig Erik i Hangelösa

Det har visat sig att vi får våra första personliga porträtt redan under medeltiden. Det är vid övergången till gotisk stil, mellan cirka 1250 och 1270. Upp-täckten gjordes av konsthistorikern Jan Svanberg. Det är förstas rikets herrar som åsyftas.

I Varnhems klosterkyrka, där han är begravd, finns bilden (masken) av Birger Jarl. Vid sidan av honom finns Kristus med törnekrona. En annan ansiktsmask avbildar en symbolisk "tandagnisslare" (inför död och skärseld?) Alla tre finns högt upp på kapitäl i tvärskeppet. Hur kan vi veta att det är Birger Jarl? Det har visat sig att ansiktsdragen går att spåra i kraniet. Han har en lägre form av krona än en kungakrona. Birger var ju den siste som bar titeln jarl vilket därefter ersattes med hertig. Dessutom blickar hans mask åt det håll som graven är, vid lekmanaltaret. Birger Jarl är stor donator till klosterkyrkans ombyggnad efter storbranden vid denna tid. På samma sätt visar porträtten av hans söner Valdemar och Magnus Birgersson i Skara domkyrka på deras insatser för katedralen. Hur vet vi att det är dem? Det finns faktiskt ett tydligt släkttyp, och olikheterna mellan dem finns uttryckta bland annat i Erikskrönikan. Viktigare är nog att den ena har kungakrona och den andra en hertigkrona. Den konsthistoriska dateringen utesluter andra gestalter i svensk historia.

Jan Svanberg fortsätter sina studier av västgötsk kyrkokonst under medeltiden. Nyligen höll han föredrag om Hangelösa gamla kyrka (Götene kommun). Den revs redan 1873. Det var då undertecknad fick de följande ideerna. Det finns nämligen ytterligare en mask som bär en hertigkrona, som är från ungefär samma tid som de ovannämnda. Men det kan inte vara hertig Magnus. Ett förslag till lösning kommer strax, som inte bara är baserad på historia utan också på en folksägen i Hangelösa.

Den äldre sockenkyrkan i Hangelösa som låg nära den nuvarande, var liksom de flesta andra i trakten byggd på 1100-talet, alltså i romansk tid. Om bygg-



Hangelösa medeltidskyrka i Monumenta ca 1700.

nadstiden vittnar den signerade cylindriska dopfunten. Kyrkan hade ursprungligen långhus och kor, men inte absid. På den enda äldre bilden, i Peringskiölds Monumenta från cirka 1700, har den (väst)torn, men det är tydligt att detta är tillagt senare. Man ser att långhustaken gör en vinkel mot tornet som alltså är mindre brett än långhuset. I motsats till kyrkan som har vit puts visas på teckningen kvaderstenarna i tornet. Svanberg har visat att de bevarade skulpturerna har tillhört en portal i detta torn. Samtliga är tydligt påverkade av väder och vind. Att döma av andra paralleller, i till exempel Norge och Estland stämmer arrangemanget med 1270-talet. I Hangelösa ingår två delar av pelartrummor, delar av kapitäl, två huvuden som har suttit ovanpå dessa och en S:t Olofsfigur med yxa som numera saknar huvud och nederdel. S:t Olofsfiguren har suttit uppe i tornet enligt Johan Hadorph ca 1700, antagligen rakt ovanför portalen.

Det var vanligt att en medeltidskyrka hade flera donatorer: de representerade ibland kungamakten och oftare den lokala aristokratin. Den förste donatorn kunde också ha uppfört en (nutida) sockenkyrka som en gårdskyrka, eller egenkyrka, och sedan ha överlåtit den till stiftet. Om tornet läggs till betydligt senare bör detta



Porträtthuvudet av hertig Erik?

ha en annan donator till grund. Medan den ena ansiktsmasken från portalen i Hangelösa visar på en symbolisk «tandagnisslare» av samma typ som i Varnhem så har den andra alltså en hertigkrona.

Det finns bara en historisk figur som är möjlig från denna tid. Det bör i så fall vara donatorn. Kung Valdemar och hertig Magnus (senare Ladulås) hade nämligen en bror, Erik Birgersson, utan titel. Det framgår att han var mycket missnöjd med detta och kallade sig »Erik alls ingenting». Erik finns också begravd i Varnhem. När bröderna gjorde uppror mot sin bror Valdemar och avsatte honom efter slaget vid Hova i juli 1275 blev Erik mycket riktigt ny sveahertig efter Magnus som övertog kungavärdigheten. Men redan 6/12 1275 dog Erik. Av hans skelett i Varnhem att döma hade han en svår bindvävssjukdom. Det är alltså bara ett knappt halvår att spela på (såvida inte skulpturen är postum?). Det finns en annan omständighet som bakvägen skulle kunna rikta uppmärksamheten just på 1270-talet. En envis sägen nedtecknad omkring 1700 (Olof Knös) säger att det fanns en tidigare kyrka i Hangelösa. Denna skulle ha besudlats av ett horsbrott inne i kyrkan (antingen i sakristian eller vid altaret) av en munk, kallad

Herr Karl, som avrättats och fanns begravnen där. Kyrkan skulle därefter ha rivits och platsen ha flyttats. En forskarcirkel har med arkeologhjälp fastställt att det på en plats cirka 1200 m ÖNÖ om sockenkyrkan verkligen finns en tidig medeltida kyrkogård.

En anledning till kung Valdemars problem var just att han blivit fälld för ett horsbrott. Dessutom var det dubbelt på så sätt att det formellt också var blodskam. Hans drottning Sofia var dansk prinsessa och hade två systrar som blev inspärrade som nunnor för att inte äventyra en planerad tronföljd. Men de hade flytt till sin syster i Sverige. Det var med den ena system och dessutom nunnan Jutta Valdemar hade begått sitt allvarliga brott. Det ledde till en botgöring av kungen i Rom. Jutta blev till och med bannlyst.

En sådan händelse är ovanlig och måste ha väckt stort uppseende också hos vanligt folk i Sverige. Kan detta vara bakgrunden till sägnen om »munken» och flyttningen av kyrkan i Hangelösa? Här har vi stället en nunna -och en kung.

Den så kallade folkfantasin söker ofta av stora händelser i världen göra något lokalt gripbart. Den mest kända kyrkliga vandringssägnen i Sverige talar om ett mord på en präst inför altaret i sockenkyrkan av en lokal storman. Den äldsta notisen om detta kommer i Nätra, Ångermanland, hos Johannes Bureus cirka 1600. Det har visat sig att denna sägen syftar på mordet på Thomas av Canterbury år 1170, där den engelske kungen var inblandad (om än inte mördare). Detta väckte enorm uppmärksamhet i det kristna Europa och hela England blev lagt under interdikt av påven.

I fallet prästmordet har S:t Thomas martyrium avbildats i kyrkorna, ibland i samma kyrka dit sägnen förlägger mordet (målning, dopfont, relikskrin?). I Hangelösas fall kunde kanske porträtthuvudet av hertig Erik ha givit associationerna till händelserna under 1270-talet. Kanske det var som en obesudlad kontrast till brodern Valdemar och horsbrottet? Kanske fanns det också något annat, nu okänt?

Hur lång tid skulle det i så fall ha tagit att till oigenkännlighet omskapa bakgrunden? Som nämnt tog det 400 år från 1170/1200 för prästmordet att nämnas första gången år 1600. Om 1270-talet (eller ca 1300) är aktuellt så tog det ungefär detsamma för Olof Knös berättelse år 1700. Johannes Bureus anger namnet på stormannen som mördade prästen som Skjuppe. Allt framgent under följande århundraden kallas han därefter Kam i Näsom i Nätra. I Hangelösa talas det om Herr Karl. Detta luktar protestantisk tid. Inte en munk, alltså broder Karl. «Herr» används som titel antingen för en präst eller en annan ståndsperson, i och för sig också under senmedeltiden.

*Christer Westerdahl
Götene*



Välkomna till Vårgårda på årsstämman

I förra numret av vår tidning berättade vi lite kort om att årsstämman 2015 kommer att äga rum i Vårgårda. Vi kommer att hålla till på den gamla exercisheden Tånga Hed. Här finns sedan några år tillbaka en allaktivitetshall som heter Tångahallen. Här kan man se fotboll, gå på konserter, lyssna på partiledarna vart fjärde år, för att ta några exempel.

Program lördagen den 16 maj

08.00 Registrering och inledningsprogram i Tångahallens foajé och stora hallen.

Kaffeservering i stora hallen. Konferencier beskriver dagen. Musikunderhållning av kommunala musikskolan stora hallen.

Filmvisning, Hembygdsföreningar i Vårgårda av Patrik Danielsson stora hallen.

Fåglumsmuseet och Nostalgimuseet öppet kl 08.00-09.00 och 12.30-15.30

Bildspel av Tore Hagman i matsalen klockan 09.00-10.00. Hembygd i Västergötland - landskap och miljö i förändring

Seminarium i olika lokaler, kl 10.15 - 11.05 och 11.15 - 12.05

A. Framtidsprojekt - Leader LLU, Hus med historia, Sveriges Hembygdsförbund 100 år under 2016.

B. Föreningsutveckling och bygdebånd

C. Samarbete med Nav (Arbetslivsmuseerna) och Vuxenskolan

D. Hemsidor och Västgötabygden

12.15 Lunch i stora hallen

13.15 Stämmoförhandlingar i matsalen

Utdelning av stipendier och utmärkelser

15.15 Kaffe med kaka i stora hallen

15.45 Föreningarna föreslår och styrelsen svarar.

Presentation av nästa års stämmovärd och plats.

16.30-17.00 Spelet om Tånga. Krönikespel om Tångaheds historia vid minnesstenen och kanonerna av Vårgårda Hembygdsföreningar.

Korum och tapto avslutar. Allmänheten inbjuds

Anmälan

Inbjudan till årsstämman kommer till alla hembygdsföreningar i månadsskiftet februari - mars. Anmälan om deltagande bör ske föreningsvis. Anmälan skall innehålla uppgifter om vilket seminarie respektive deltagare vill delta i. Din ordförande kan ge Dig mer information.

Välkommen till Vårgårda den 16 maj!

Föreningsutveckling

Vi har på höstmötena presenterat en ny samverkan med Studieförbundet Vuxenskolan och vi vill nu inbjuda tio kommunkretsar/kommunnätverk av hembygdsföreningar att delta i projektet Föreningsutveckling. En första omgång är redan på gång. Det blir sedan en andra omgång.

I vår verksamhetsinriktning står att vi skall främja gemenskap och delaktighet, förnya hembygdsrörelsens roll i samhället och främja folkkultur. Vi vill nu ge alla lokala hembygdsföreningar i Västergötland en möjlighet att göra en genomlysning av hela sin verksamhet och planera inför framtiden. Här finns då centralt ett samarbetsavtal med Vuxenskolan, som vi använder som vårt bildningsförbund.

Vi är 31 kommuner inom Västergötlands Hembygdsförbunds arbetsområde. Det finns såväl fast kretsverksamhet som lösare nätverk och några har inte kommunsamarbete alls. Vi anser att Vuxenskolan bör kallas till dessa kretsmöten och "föreningsutveckling" blir under 2014-16 en stående punkt på föredragningslistan.

I etapp ett fram till årsmötet 16 maj i Vårgårda vill vi hinna med utbildningsdagar i tio kommunkretsar. Majoriteten av föreningar i kretsen bör vara med och det bör komma 3-4 personer från varje anmäld förening (styrelsearbetet blir lättare om flera från samma förening är med i utbildningen). Vid årsmötet i maj kommer vi att rapportera och ta upp några lokala föreningar, som hunnit fram till en färdig handlingsplan. Sedan



Studieförbundet Vuxenskolan

Viktig samarbetspartner.

skall vi under kommande verksamhetsår (2015-16) försöka nå resten av kommunkretsarna.

Processledare under dessa utbildningsdagar kommer ledamöter från vårt Hembygdsförbund att vara. Lokal får ni själva föreslå, det kan vara en hembygdsgränd eller Vuxenskolan lokaler som passar.

Kostnaderna för denna utbildningsdag står Vuxenskolan för (servering, i första hand våra egna lokaler eller Sv-lokal). Arbetet bedrivs som kurs. Som extra bonus till de lo-

kala föreningar, som kommer fram till en färdig handlingsplan, erbjuds även möjlighet att via Vuxenskolan kunna boka en kulturkväll, föredragshållare, trubadur, bildvisning, mindre teater etc.

Utbildningsdagen kommer att innehålla fyra steg:

- 1) Analys och reflektion över nuvarande verksamhet och styrelsearbete och medlemssituation.
- 2) Kan vi lära av andra? Framtidssituation?
- 3) Vad kan vi utveckla och förbättra? Handlingsplan.
- 4) Värdering av arbetet och uppföljning

Det är nu fritt att anmäla Din kommunkrets till utbildningsdag på Er ort. Föreslå även lämplig lokal och dag, beräkna kl 9 – 15, vilket gör att lördagar är att föredra.

Mer info och anmälan av er krets: svenake.mokander@gmail.com eller 0322 – 67 23 10. Välkomna in i framtiden med "föreningsutveckling" och utökat samarbete med Vuxenskolan

Sven-Åke Mökander

Bra att komma ihåg

Motioner

Att det kommer in motioner från förbundets medlemmar inför en årsstämma borde vara en självklarhet. Har Ni pratat om det i Er förening eller hembygdskrets? För att styrelsen skall hinna med att ge ett svar på motionen måste motionen in en av de allra närmaste dagarna,

Eva på Kansliet

När vi haft årsmöte i vår lokala hembygdsförening vill Eva Mann ha en hälsning. Det är viktigt att Eva får in alla uppgifter som hon bett om så fort som möjligt.

Prenumerationslistan

Tillhör Ni den gruppen av föreningar som fixar gruppprenumeration på Västgötabygden? För att alla skall få nummer två i rätt tid måste listan och betalning komma senast den 31 mars.

Förbundet sparar pengar

Från och med årsskiftet går alla förbundets utskick med E-post. Ett fåtal föreningar har inte meddelat E-postadress och de utskicken med vanlig postgång. Målsättningen är att alla utskick på sikt skall gå ut som E-post.

Vårens vilda vipa snål Längjumsfru!

Vår på riktigt är det när man ser vipan fladdra omkring över markerna. Kanske borde vi inte bli så glada, för vipan är egentligen en snål husmor från Längjum som vägrade att bjuda Jungfru Maria på bakebröd. Hon påstod att hon inte hittade kniven att skära brödet med, och som straff blev hon en vipa som fladdrar omkring och skriker: Kniven! Kniven!



Säavipa. Det är sällan man ser vipan stå still som här på en strandäng vid Hornborgasjön.

Denna legend om snåla västgötar kan man läsa i klassikern Fåglarna i folktron av Carl-Herman Tillhagen. Men den är inte ensam, det finns en rad förklaringar till vipan och dess beteende. Men mest talas det om vipan som flygande spågumma. Tikråka kallades hon förr i Västergötland, och det märkliga namnet betydde förstås att denna kråka talade om att det var rätt tid att så. I Halland var man inne på samma tanke, där hette den säavipa. Tofsvipa verkar den sällan ha kallats.

Sov under jord

Fast på Jylland vände man på det. Där trodde man inte

Loringaskogen

strax söder om Skultorp utanför Skövde har blivit naturreservat. Det handlar om väldigt variationsrika och artrika marker med ädellövskog, sumpskog, rikkärr och fuktängar.

Tvåblad och trolldruva hör till de intressanta arterna tillsammans med svampar och mossor, berättar Länsstyrelsens tidning LänsfOkus.

Helt naturligt

Inte undra på att den lyckligt fladdrar omkring när den äntligen blev fri.

På andra håll trodde man att vipan, precis som svalan, övervintrade under vatten. Så när isen gick upp kunde den titta fram. Och det var viktigt att den kom. Inte bara för sådden. För alla som satsar pengar på Oddset och V75 så är vipan ovärderlig. Om den som spelar om pengar gömmer ett vipahjärta i vänstra skon så vinner han alltid, hette det på många håll.

Å andra sidan skall man kanske vara försiktig med att äta vipägg. I alla fall om du är gravid. Då kommer nämligen barnet att få en massa fräknar. Men var bara lugn. Om du krossar det första vipägg du ser på våren och smörjer in barnets ansikte så försvinner fräknarna.

Bor på marken

Att vipan funnits länge i människans närhet kan man se av alla historier om henne. Oftast handlar det om folk som burit sig illa åt, rentav mot Jesus, och som straff blivit vipa och dömts till att aldrig få vila i ett träd utan tvingas trycka på marken. Till och med boet ligger på marken, oftast på en rejäl tuva som skydd mot översvämningar, för fågeln håller helst till på strandängar och liknande områden.

Boets placering ökar förstås riskerna och än värre har det blivit när vattensjuka områden dikats ut. Så kanske krävs det en fågel fylld av livslust och vårglädje för att orka härda ut. Och visst skulle våren bli mycket blekare utan säavipans fladder över marker där snön ännu ligger kvar på sina håll.

Hans Menzing

Fågelpagoden

eller Naturrum som det egentligen heter, vid Hornborgasjön har hållit öppet i nära 30 år och får just nu en omfattande upprustning. Platsen är ett populärt utflyktsmål i närheten av Broddetorps samhälle.

En helt ny utställning skall öppnas och så planeras det för en ny entrébyggnad.

Västgötahyllning på 20-talet

För 90 år sedan hade västgötarna börjat inse det omistliga värdet i naturen och kulturen omkring dem. ”Sockenmännen i Larv, som gingo man ur huse för att resa upp sina kullfallna bautastenar, äro levande symboler för denna nya syn på hembygden. Denna socken har också samlat sina kulturminnen i en fornstuga, den första i sitt slag inom landskapet. Men även i andra socknar ha ansatser gjorts till bygdemuseer och sockenarkiv - en anspråkslös, men lovande början till att nå slutmålet: sockenmuseer och -arkiv i varje socken.”

Så skrev musikläraren och konstnären Hjalmar Arleman i en hyllning till sin hembygd i Svenska Turistförningens årsskrift 1924, som i stor utsträckning ägnas just Västergötland. Arleman anger att han ser hembygden med en skarborgares ögon, men det är väl en sanning med reservation. Han var stockholmare, utbildad vid både Konstakademien och Musikaliska akademien, men blev 1916 lärare i sång, musik och teckning på folkhögskolan i Stenstorp. Redan tio år senare flyttade han tillbaka till Stockholm men återvände under många år sommartid till Broddetorp där han bott några år.

1922 tog han initiativet till en hembygdsförening i Broddetorp och kan berätta om hembygdsarbetet i sin uppsats. Men för eftervärlden är han väl mest känd för sina mustiga teckningar och målningar av livet vid Hornborgasjön. Så jag kunde inte motstå att i klassikern Västergötland (1955) leta fram den härliga bilden från slutet av 20-talet av livet på Broddetorps station när kvällståget anlät. Då var stationen ett livaktigt



Broddetorps station. Ett myller av liv när tåget anländer till samhället en vinterkväll på 20-talet.

centrum i bygden, inte kunde man ana att de små stationerna snart skulle försvinna. Broddetorpsborna var inte alltid glada åt Arlemans bilder, de tyckte ibland att människorna framställdes som karikatyrer.

Däremot har Arlemans drömmar om hembygdsgårdar med massor av bevarade minnen slagit in. Det är Lars-Erik Kullenwall och andra eldsjälur i Gudhemsbygden som uppmärksammat Arleman och hans Västgötahyllning i sin tidning Års-Axet 90 år senare.

Hans Menzing

Guldjubilé i Möne

3 november 2014 firade man i Möne 150-årsminnet av att socknen sattes på den historiska kartan när torparen Johannes Andersson hittade en stor guldkrage när han skulle flytta en stenmur. Det uppmärksammades med en föreläsning av tidigare forskningschefen på Statens historiska museum, Jan Peder Lamm, som lockade så mycket folk att alla inte fick plats.

Johannes var född i ett soldattorp i Södra Vånga och hamnade i Möne där han gjorde sitt livs fynd under arbete nära gamla skolan där jubileet firades. Det var en sjuvingad guldhalskrage med 458 figurer. Fyndet löstes in för 2 123 riksdaler 47 öre riksmünt, och det skall

han ha kunnat köpa sig bortåt 40 kor för. Så det var en förmögenhet för en fattig torpare.

Kragen tillverkades under folkvandringstid, 400 – 500 ungefär, och är den största av de tre kragar som hittats. Den är också ”modernast” av dem med bilder från sin tids myter som för en modern tittare snarast leder tankarna till Picasso.

Jubileet anordnades av hembygdsvännerna i Möne och Jan Peder Lamm sprider kunskap om bygden och halskragen i en artikel i Populär Arkeologi nr 4 2014.

Text Hans Menzing

Bild H Arleman

Två dagar i Ester Bomans fotspår

Första helgen i oktober firades 100-årsjubiléet av Tyringe Helpension, Ester Bomans reformpedagogiska flickskola, i Hindås. På lördagen inleddes firandet med att Anders Fors hälsade alla välkomna och att elever från Kulturskolan invigde jubileumshelgen. Det var fem unga brassblåsare, under ledning av Jenny Björkqvist, som sjöng, spelade och dansade. Efter att senare ha hört Kent Hägglunds föredrag om Ester Boman kunde jag konstatera att Kulturskolan arbetar på liknande sätt idag som Ester gjorde redan för 100 år sen! Tänk om vi hade fått prata engelska på geografielektionen eller gjort en bakpulverbomb i hemkunskapen. Vad mycket roligare lektionerna hade blivit, men det var helt otänkbart då jag gick i grundskolan 1974-1983.

Enar Sahlin presenterade Kent Hägglund och hans forskning innan det var dags för Kents mycket intressanta föredrag ”Dramatiserad kunskap” om Ester Boman. Föredraget baserade sig på den doktorsavhandling Kent Hägglund lade fram 2001. (Ester Boman, Tyringe Helpension och Teatern. Drama på en reformpedago-



Kulturskolans rytmik- och brassgrupp invigde jubileumshelgen.



Ester Boman

gisk flickskola 1909–1936.)

Ester Bomans pedagogik byggde på övertygelsen att alla människor är olika och att alla skall ha rätt att lära på det sätt som passar var och en bäst. Det av Esters citat jag minns bäst från föreläsningen var att »Människor är olika och livet har skapat oss så. Om skolan undervisar som om alla vore lika så förgriper den sig på livet självt«. En tanke som är väl värd att fundera på även idag tycker jag.

Efter Kents föreläsning visades den dokumentär som gjordes om skolan i mitten av 1930-talet. Filmen visade alla de olika momenten som skolan använde sig av i sin pedagogik såsom idrott, teater, slöjd, kroppsarbete, bild och friluftsliv.

Eftermiddagen fortsatte i Ester Bomans anda med rytmik/workshop, estetiska läroprocesser och uppträdande av Dramakören under ledning av Karin Amin och Emma Engkvist. Eftersom jag smet vidare till Gyllene Hinden så kan jag inte erbjuda något referat om detta, däremot finns det ett fint klipp upplagt på Youtube som man kan se (www.youtube.com – sök på ”ester 100 dramakören”).

På Gyllene Hinden var det vernissage på utställningen ”Tyringe Helpension 100 år” där det visades ett urval av bilder och böcker från skolans verksamhet. Lagom till firandet släpptes den fjärde delen av serien ”Gamla bilder berättar”. Den har fått namnet ”Ester Boman och reformpedagogiken” och innehåller bilder i urval av Anders Fors och med text av Kent Hägglund.

Björketorps sockens hembygdsförening fick för några år sen en stor samling böcker, som kommer från Tyringe Helpensions referensbibliotek, av Kent Hägglund. Föreningens styrelse passade på, när Kent ändå var i trakterna, att bjuda in honom till hembygdsgårdens skolmuseum på lunch som tack för bokgåvan. Vi hade dessutom turen att få ta del av ännu fler berättelser om Ester Boman. Föreningen fick också en kopia av dokumentärfilmen om Tyringe Helpension. Det är en fantastisk film som hembygdsföreningen nu funderar



Dramatiserad vandring till Tyringe Helpension.

på hur och när den skall visas så att fler får ta del av den.

På söndag eftermiddag arrangerades en dramatiserad historievandring bland husen och i naturen runt Tyringe Helpension. Vi var ungefär 50 personer som promenerade från galleri Gyllene Hinden till det före detta pensionatet "Vårgård". Huset köptes av Ester Bohman 1914 då flickskolan flyttade från Alingsås till Hindås. Kent Hägglund berättade om byggnaden och rätt som det var dök Ester Boman själv upp och tog över guidningen. Vi fortsatte mot det gamla elevboendet där Es-

ter försökte ordnade in oss i ett stramt led. En av de nuvarande hyresgästerna, Ann-Marie Palm, lät oss alla komma in i sin lägenhet, känna på atmosfären och titta på den pampiga jugendkaketugnen (och på Ann-Maries fantastiska tomtar). Efter att ha passerat gymnastiksalen och "Nya huset" (nuvarande Tyringehemmet, byggt 1926) kom vi så småningom till skogsdungen där eleverna spelade fotboll och teater. Här krockade tidsåldrarna rejält när Anders Fors plockade fram sin bärbara dator och visade ett avsnitt från dokumentärfilmen om skolan.

Dramatiseringen var författad och regisserad av Linda Smedberg och Ester Boman spelades av Betty Wahlund. Kent Hägglund gjorde en härlig tolkning av en ung skolgosse.

Kent Hägglund är dramapedagog, kulturjournalist och lärare på Lärarhögskolan i Stockholm. Han är också ledamot i styrelsen för Ester Bomans stiftelse.

Jubiléet var arrangerat av bland andra Gyllene Hinden, Kulturhallplats Hindås station, Hindås teater, Kulturskolan Härryda Kommun, Form och Bild, Ester Bomans stiftelse och Björketorps sockens hembygdsförening samt studieförbunden Vuxenskolan och Sen-sus.

Text Malin Svanberg Eliasson

Foto Anders Forsman



Snöfogden. Näste granne var John och Elin Henriksson. Henriksson var också som det hette på den tiden Snöfogde. Han hade ansvaret för att vägen blev snöröjd från kronoparken till Kvinnestad Stom. Snöplogen drogs av två hästar, och var det mycket snö var det fyra hästar som var förspända framför plogen. Man åkte framme på plogen, för att den inte bara skulle kasa up-

pepå snön. På den tiden gick det att åka sparkstötting på vägarna, då man skulle till handelsboden. Det var stenmurar på båda sidorna av vägen och det kunde bli stora drivor. Då fick de stora logskyfflarna komma till användning.

Ett avsnitt ur boken När separatorn tystnade av Holger Reinholdsson. Bild Börje Brorson

Doris och Hugo Verkliga profiler

När vi på försommaren 2006 planerade för Västgötabygden nummer 4 fick vi idén om att i varje nummer presentera en person som betytt eller betyder mycket för hembygdsrörelsen. Det har blivit mycket uppskattat. Vid några tillfällen har det handlat om två profiler. De har gjort så mycket tillsammans så de går inte att dela på dem. Så är det med Doris och Hugo Isaksson i Timmele, som den här artikeln handlar om.

Hugo Isaksson föddes 1925 på en gård i Liared. Hustrun Doris är några år yngre och född i grannsocknen Knätte. Som bondpojke var det självklart för Hugo att ställa upp och hjälpa släktingar och grannar. Andra världskriget pågick ute i Europa och många män var inkallade till militärtjänst och Hugo ställde upp när någon behövde hjälp på sin gård.

Han hade en dröm

Tänk att få gå på folkhögskola. Men det förblev en dröm. Han behövdes ju på hemmaplan. Men det fanns studiecirkel hemma i socknen. Hugo var med i SLU. Han var inte politiskt aktiv, men var gärna med i studiecirkelarna. Här fick jag lära mig möteskultur och till exempel att leda ett sammanträde. Den kunskapen har jag haft nytta av hela mitt liv, säger Hugo.

Lantbrevbärare

Efter värnplikten som signalist på A6 i Jönköping fick Hugo på hösten 1949 möjlighet att ta över en taxistation i Folkabo. Under den här tiden fick han ibland rycka in som lantbrevbärare och detta var något som han trivdes med.

På nyåret 1950 fick Hugo ta över en taxirörelse i Timmele med två taxibilar. På Valborgsmässaafteon samma år blev det bröllop och Doris blev fru Isaksson. Hon hade också körkort för taxi, så nu hade Hugo och Doris var sin taxibil och körde bland annat skolskjutsar. Men Hugo blev också lantbrevbärare från Ulricehamn till Älmestad och Murum.

Enligt avtalet med Posten var lantbrevbäraren mc-buren, men Hugo tog bilen men fick bara betalt för mc. Så småningom utökades familjen med två barn. Något dagis fanns det inte i Timmele på den tiden, så när



Doris och Hugo Isaksson. Profiler inte bara i Timmele.

Profiler

mamma Doris skulle ut och köra fick hon ofta ta med barnen antingen det gällde skolskjuts eller

en sjukresa till Borås. Men det gick bra det också, bedyrar Doris.

Att ha taxirörelse i Timmele på 1950-talet innebar ju dygnet runt jour. Det hände mer än en gång, säger Hugo, att jag kört en sjukresa till sjukhuset i Borås och när jag kom hem fick jag besked att åka tillbaka till Borås och hämta en patient som skulle hem. Tänk om man haft en mobil.

År 1959 överlät Hugo och Doris taxirörelsen.

Bensinstation

När vi sålt taxirörelsen måste Doris ha något annat trevligt att göra, berättar Hugo. Vi startade upp en bensinstation med Nynäsbensin. Själv fortsatte han sitt jobb som lantbrevbärare. Han blir nästan lyrisk när han berättar om jobbet som lantbrevbärare. Alla trevliga människor han blev god vän med har betytt mycket för honom.



Hugo Isaksson
taxihafför i Timmele.

Det var också mycket ansvarsfullt. En lantbrevbärare hanterade mycket pengar. Den femtonde varje månad delades pensionen ut. Likviden från slakteriet till bönderna betalades ut i kontanter. 1988 slutade Hugo som lantbrevbärare.

När posten var utdelad kunde Hugo ha lite tid över, men det var inget problem. Han byggde om garaget till en bilverkstad och så kunde han hjälpa Doris bensinkunder att få sin bil servad. Till och med rostskyddsbehandling klarade han av.

Samlare

För Hugo och Doris är det inte bara jobbet som gäller. De har många andra intressen. Båda är samlare, men de har lite olika intresseområden. De har varit på många auktioner och gjort fynd. Men fynden är inte lika värdefulla idag som de var förr, konstaterar de samstämt. Hugo tillhör flera samlarklubbar och i den lokala klubben Tre Rosor i Ulricehamn var han ordförande i 30 år.

MHF

I Ulricehamn har Motorförarnas Helykterhetsförbund en aktiv lokalförening. Här är Doris och Hugo med, men Hugo poängterar att det är Doris som var med i styrelsen och föreningens husmor.

Hembygdsrörelsen

När Timmele Hembygdsförening bildades 1974 var Hugo med från starten. Till att börja med fanns det inte så mycket tid över för föreningsengagemang, men tiderna förändrades och det blev uppdrag som sekreterare och kassör i 24 år.

Vid Västergötlands Hembygdsförbunds årsstämma i Fristad 1995 valdes Hugo in som suppleant i förbundsstyrelsen. Det blev snart en ordinarie plats och år 2003 valdes han till vice ordförande. Vid årsstämman i Hjo 2006 efterträdde Hugo vännen Bengt Lindborg som ordförande, en uppgift som han med tvekan åtog sig. Ett villkor var att mandatperioden var begränsad till två år, och så blev det. Några månader efter årsstämman avled förbundskassören Gunnar Torstensson och att snabbt hitta hans efterträdare visade sig vara omöjligt. Hugo räddade situationen genom att även bli förbundskassör. Kassörskapet skötte han med den äran fram till årsstämman 2013, då han lämnade förbundsstyrelsen.

Under många år var Hugo en av ledamöterna i förbundsstyrelsens arbetsutskott. Han representerade också vårt förbund vid flera av riksförbundets årsstämmor och vid stämman i Visby fick han ta emot Sveriges Hembygdsförbunds förnämsta utmärkelse Sveriges Hembygdsförbunds plakett för rik gärning i hembygdsvårdens tjänst

Styrelsearbetet har inneburit många sidouppgifter. Hugo ingår i styrelsen för Vaddåkrastiftelsen. Att som styrelserepresentant gästa de lokala hembygdsföreningarna var en uppgift som Hugo uppskattat. Det finns så många härliga människor inom hembygdsrörelsen och att komma ut och träffa dem på hemmaplan är otroligt roligt. Många gånger har besöket föranletts av att någon eller några i föreningen hedrats med förbundets diplom eller förtjänstnål. Att få ge dessa eldsjälarna en uppmuntran är alltid lika roligt, tycker Hugo.

Kunnig och hjälpsam

Vi som känner Hugo Isaksson vet att han inte är de stora ordens man. Han är lågmäld, men är oerhört kunnig. Hans engagemang på många olika områden vittnar om ett stort kunnande. När jag satt och skrev den här artikeln lyfte jag luren och ringde ett par personer som jobbat tillsammans med Hugo i förbundsstyrelsen och frågade om några egenskaper hos Hugo som de fäst sig vid. Det blev uppskattande ord. Han är omtänksam, han är oerhört kunnig, han har ett stort kontaktnät och känner mycket folk, han ställer gärna upp när man ber honom om hjälp. Han har gjort en stor insats inom hembygdsrörelsen, både lokalt hemma i Timmele och i vårt gemensamma arbete inom Västergötlands Hembygdsförbund. Han är en sån go människa. Mycket finare omdöme kan man knappast få.

Leif Brunnegård

Vassända-Naglums kyrka och prästgård

Församlingen Vassända-Naglum kan man inte påstå har någon hög ålder historiskt sett. Inte förrän år 1888 bildades den genom sammanslagning av Naglums och Vassända församlingar. Församlingen kallades även Gustav Adolfs församling

Vassända kyrka var placerad invid Vassbotenviken på dess östra sida, Medan Naglum var belägen på Göta älvs västra sida.

År 1792 hade ett beslut tagits att en ny kyrka skulle ersätta Naglum och Vassända. År 1800 invigdes Gustava kyrka vilken kom att placeras i Båberg, det ansågs mera centralt än de båda äldre kyrkobyggnadernas placering.

Då Vassända-Naglums församling bildades utgjorde den en annexförsamling i pastoratet Vänersborg, Vassända-Naglum och Väne-Ryr.

Att den klassades som annexförsamling hade till följd att denna ej hade någon egen kyrkoherde, då denne bodde i moderförsamlingen. Det var Vänersborg som var den större församlingen och därför blev den moderförsamling.

Dessa tre församlingar utgjorde därmed ett pastorat, som leddes av en kyrkoherde. Till sin hjälp hade han en eller flera präster, vilka benämns komminister. Även dessa bodde ofta i den så kallade moderförsamlingen.

Nytt pastorat

Vassända Naglum kom att förbli annexförsamling flera år, men 1 maj 1919, omvandlades den till moderförsamling i pastoratet Vassända-Naglum och Väne-Ryr, och därmed utlystes en tjänst som kyrkoherde.

Om vi nu betänker vad som skulle ske i det nybildade pastoratet, måste det ha blivit aktuellt med en bostad för kyrkoherden.

Genom att leta på Lantmäteriverkets hemsida där Historiska kartor finns tillgängliga, finner jag snart att en karta över ett lämpligt markområde redan 1919 upprättats av distriktslantmätare C J Taube.

Vissa delar av de funna handlingarna återges exakt. Själva kartans text lyder enligt följande

”Karta över ett jordområde avsett att avsöndras från 1/9 mtl Båberg samt 1/32 och 5/32 mtl Kvarntorp i Vassända Naglums socken i Väne härad och Älvsborgs län”

Det rör sig alltså om två fastigheter som föreslås att vara lämpliga markområden till Vassända Naglums



Vassända Naglums kyrka. Bilden tagen 1929 och finns i hembygdsföreningens arkiv.

och Väne-Ryrs pastorat. Från fastigheten Kvarntorp 5/32 mtl avsöndras en areal av åttiofyra ar och tjugo kvadratmeter (0,8420 hektar).

”1. Köpesumman har överenskommit till ett belopp av ettusensjuhundratio (1.710:-) kronor”

” 2. Det avhandlade jordområdet är avsett att användas till prästgårdstomt för pastoratets kyrkoherde ”

” 3 Detta köp är beroende på Kungl Maj:ts godkännande och återgår därest det avhandlade jordområdet icke skulle godkännas till prästgårdstomt”

Ytterligare några punktade villkor finns i avtalet, men dessa utelämnas i denna artikel

Det historiska avtalet avslutas därefter med texten ” Förestående köpeavtal godkännes till alla delar. Som ovan Undertecknat av Fritz Nilsson kyrkoherde”

Handlingen, som är en avskrift är bevitnad av Olof Andersson Båberg samt Karl Johansson Solliden Rätt avskrivet intygar Fritz Nilsson kyrkoherde

Därefter görs ett liknande arealsköp från Kvarntorp 5/32 mtl, varifrån avsöndras arealen, 386 kvadratmeter (0,0386 hektar) Köpesumman i detta fallet är 80 kronor.

Liknande avsöndring av areal sker från 1/9 mtl Båberg tillhörigt Olof Fredrik Andersson enligt år 1863 den 24 februari fastställd hemmansklyvning å ägorna till 1/6 mantal samma kommun. I detta fallet rörde sig arealen om 3210 kvadratmeter,

Sammanlagt blev nu tomtens avsedd för prästgården



Utsikten. Från kyrktornet kan man se bygden från ovan.

på 1,2016 har. Den 10 november 1919 undertecknades den slutliga sammanställningen av inköpen av markområdet.

Undertecknat av distriktslantmätaren C J Taube..

Under tiden som prästgården uppfördes, bodde kyrkoherde, Fritz Nilsson, på gården Lilla Almås. Nilsson disponerade där övervåningen på mangårdsbostaden. Denna var väl lämpad för boende, då det tidigare hade bedrivits gästgiveri på Lilla Almås.

Häst och vagn

Dåvarande ägaren till L:a Almås hade som stående uppdrag att med häst och vagn skjutsa kyrkoherden till Vassända kyrka, då gudstjänsten skulle ske på söndagarna. Denna skyldighet ansågs av ägaren till Almås som en betungande syssla, då det gick åt mycket tid,



Kyrkoherdens tjänstevagn,

både före under och efter högmässan, innan prästen var klar med sin verksamhet.

Vagnen som användes finns, ännu efter 90 år, bevarad på gården L:a Almås.

Kortlivat pastorat

Som lite kuriositet kan nämnas att Vassända-Naglums och Väne-Ryrs pastorat endast har haft en kyrkoherde. Fram till 1947 var det Fritz Nilsson som innehade sysslan. Detta år delades pastoratet och sammanfördes med Vänersborgs församlings och Trollhättans församling, och därmed upphörde kyrkoherdesysslan i Vassända.

Tragiskt nog kom Gustava kyrka att stängas för alla former av verksamhet i början av 2000-talet. Som orsak angavs att innertaket utgjorde en säkerhetsrisk för besökarna.

*Stig Åke Andersson
Vassända-Naglums*

Skogen i själ och hjärta

Lördagen den 4:e oktober hade Västergötlands Hembygdsförbunds Studiekommitté i samarbete med Vuxenskolan, inbjudit till en heldag i Rångedala Bygdegård. Ämnet denna dag var att det skulle bli en inspirationsdag och samtal om Skogen som tema. Intresset var stort, 34 deltagare hade anmält sig.

Dagen började med att den kände naturfotografen Tore Hagman från Vårgårda berättade och visade ett bildspel Skogen och Markerna. Det var från ängs- och hagmarker för 25 år sedan och idag, vad det på många ställen hade växt igen, där det ej blev skött. Han söker med sin inriktning med kameran visa ett både dokumentärt och estetiskt motiv. Det visade ett landskap i förändring! Därefter följde museipedagogen och krö-



Andäktiga åhörare i Rångedala.

nikören Inger Widhja, som delgav oss berättelser från skogen, där hon träffat på både osannolika och sanna berättelser om älvor, skogsfrun, troll och tomtar och oknytt. Mycket hade hon fått höra i sin barndom av de gamle i släkten, som berättade framför elden i köket. Vissa historier var riktigt mustiga.

På eftermiddagen var det Claes Ström från Länsstyrelsen som berättade och visade bilder utifrån ämnet: Att vårda mångfaldsmarker! Vad är en fornlämning? Jo, fornlämningar är spåren efter en varaktigt övergiven

mänsklig verksamhet. Det kan till exempel vara boplatser, gravfält, ruiner och kulturlager i medeltida städer. De deltagande på denna heldag tyckte de hade haft en mycket intressant och givande dag, inte minst med den goda trakteringen av Inger och Åke Arholme med mat och dryck. Detta gjorde sitt till att alla var så alerta och nyfikna, att vi kunde hänga med hela dagen.

*Ingrid Zackrisson
Tostared*

Kulturgärning i bostadsrättsförening!

De flesta hembygdsvänner frågar sig naturligtvis, vad menas med detta? Dalslänstens bostadsrättsförening i Skövde har utfört ett kulturarbete som kanske inte är av det vanligaste slaget för den typen av förening. Föreningens bostäder är byggda på ett markområde i Skövde där en del av kalkbruket Kjöplunda gruva var lokaliserad och det intresserade de boende att börja efterforska historiska fakta.

Till projektets början

Föreningens damer hade gemensamma träffar och kom på idén att framställa en väggbonad i textil med en vy över Billingsens östra sida med gruvan i centrum. Föreningens herrar tyckte då att det saknades fakta kring området, de ville utöka en meningsfull gemenskap på fritiden och inte minst vara delaktiga på något sätt med damernas byggeintresse kring bonaden. 1996 började ett gäng att studera faktamaterial om gruvans historia och samlade in både textmaterial och fotografier som de kunde få tag i, från början var det inte särskilt mycket som var känt för de boende. En studiecirkel startades med Studieförbundet Hjälps och genom faktainsamlingen och otaliga intervjuer växte kunskapen fram. En del fanns att tillgå i Skövde hembygdsvärdens dokumentation och även i en skrift, Billingen längesen. I Kåkindes härads domböcker fanns en del material och inte minst ättlingar till både gruvvärdarna och de anställda intervjuades.

Inte nog med bara dokumentation i text och bild. En skalenlig modell av en del av gruvområdet byggdes upp av allehanda material, frigolit, järn och trä och inte minst spackel och placerades i föreningens gemensamma samlingslokal. På modellens markyta finns material från gruvan, personer, verktyg och vagnar är helt till-



Veterander. Rune Flink till vänster och Arne Andersson till höger har varit med i projektet från början.

verkade med eget material och med egna krafter.

Modellen och dokumentationen började bli klart och efter tre års idogt arbete invigdes modellen med tillhörande bonad 1996. Allt var klart och avslutat!

Nej, gruppen fortsatte diskussionerna och en idé kom upp att spela in en film om arbetet och miljön i gruvan. Lars Axelsson från Studieförbundet engagerades som filmare. Regi, koreografi och annat kring handlingen i filmen var ett gemensamt arbete i gruppen. En svårighet var att hitta ett öppet brott för att kunna få rätt miljö i filmen men det gick. Scenerna i filmen är inspelade på olika platser, Degeberga gård nära Rackeby, Dala stenindustri, lantbruksmuseet i Skallmeja och smedjan i Vallby-Sörgården utanför Tidån. En del av kläderna har lånats från Odensåkers hembygdsvärdens förening. Ett tiotal aktörer medverkar i rollerna.

Handlingen i filmen är inriktad på hur brytning av skiffer och skiffer gick till. Inte bara det, en del av det

sociala livet ges också en plats. Arbetet i gruvan var hårt och olyckor var vanliga. En scen om detta finns beskriven. Handelsboden var en central plats, inte bara för att handla den nödvändiga provianten utan det gick att få hjälp med det mesta av den dagliga sociala servicen.

Rune Flink och Arne Andersson som varit med från början är ofta anlitade för att visa filmen för föreningar, vid äldreboenden och andra sammankomster, de återger också kända fakta kring arbetet med gruvdriften.

I den här texten är inte alla medverkande i projektet namngivna av utrymmesskäl men för den intresserade kan kontakt tas med bostadsrättsföreningen.

Kort om Kävplunda gruva

Vid östra Billingsluttningen på Kävplunda gårds ägor startade Kävplunda gård Industri AB omkring 1830 med kalkbränning och stenhuggeri i större omfattning. Det hade varit både brytning av byggnadssten och kalkbränning i vedeldade markgropar sedan tidigare.

Byggnadssten fraktades bland annat till Göteborg

där en hel del av kalkstenen i byggnaderna kommer från Billingen. Gamla T2:s kaserner, en del av äldre stenfastigheterna i Skövde bland annat Skaraborgsbanken är byggda med kalksten från Kävplunda gruva.

Men, den stora produkten var krossad bränd kalksten som användes till jordförbättringsmedel i jordbruket. Kalkstensframställningen var efter bergbrytningen ett tungt arbete. Ett antal ugnar var i drift, de var vardera ca fem meter djupa och även cirka fem meter i diameter. Höjden vid utlastningen var ungefär på två meters höjd. Innehållet i ugnen vid bränningen varvades med tändved längst ner, ovanpå lades fem lager (floar), med vardera 30 centimeter skiffer och 70 centimeter kalksten. Fyllningen avslutades med ett skifferlager innan tändning. Processen tog ca åtta till tio dagar innan kalcken var färdigbränd.

Som mest var det cirka 35 man som arbetade i gruvan. Det finns bland annat dokumenterat om gästarbetare från Baltikum. Gruvan stängdes 1952.

Jan-Olof Berglund

Utmärkelser utdelade 2014

Västgötalejonet

Åke Bonnier, Skara

Tengelandsstipendiet

Christina Ström Skarstad

Diplom

Magnus Ronge, Sävare Hembygdsförening
Börje Bergsten, Skövde Hembygdsförening
Lars-Johan Ekelöf, Skövde Hembygdsförening
Göran Lundh, Skövde Hembygdsförening
Roger Kihlberg, Östads Hembygdsförening
Barbro Häggblom, Nossebro Hembygdsförening
Rune Niklasson, Nossebro Hembygdsförening
Folke Ekesbo, Källandsö Hembygds- och Fornminnesf
Kerstin Rygård, Hemsjö Hembygdsförening
Kurt Andersson, Vartofta-Åsaka Hembygdsförening
Marianne Lindh, Svältornas Fornminnesförening
Leif Brunnegård, Svältornas Fornminnesförening
Anna Jansson, Älgårås Hembygdsförening
Birgitta Gustafsson, Älgårås Hembygdsförening
Brita Hermansson, Älgårås Hembygdsförening
Karl-Uno Hermansson, Älgårås Hembygdsförening
Ove E Hermansson, Älgårås Hembygdsförening
Bertil Gelemark, Älgårås Hembygdsförening

Kerstin Davidsson, Sätilla Hembygdsförening
Gun-Brith Mellberg, Brandstorps Hembygdsförening
Kerstin Björnell, Brandstorps Hembygdsförening
Stig Larsson, Brandstorps Hembygdsförening
Margareta Zetterström, Vänersnäs Hemb- och Fornmf
Christer Gustafsson-Slätt, Bjärke Hembygdsförening
Ulla Sundvall, Bjärke Hembygdsförening
Sven Börjesson, Bjärke Hembygdsförening
Britt Johansson, Bjärke Hembygdsförening
Bo Hurtig, Bjurbäcks Hembygdsförening
Kurt Gustafsson, Bjurbäcks Hembygdsförening
Britt-Marie Ferm, Bjurbäcks Hembygdsförening
Kaj Öhman, Bjurbäcks Hembygdsförening
Katarina Karlsson, Bjurbäcks Hembygdsförening
Göte Öberg, Tvärreds Hembygdsförening
Stig Wikmyr, Tvärreds Hembygdsförening
Elvy Johansson, Tvärreds Hembygdsförening
Maj-Britt Pettersson, Tvärreds Hembygdsförening

Hedersnål med lagerkrans

Karl-Erik Andersson, Karleby Hembygds- och Fornmf
Börje Gustavsson, Bjärke Hembygdsförening
Roland Antehag, Bjärke Hembygdsförening
Anneli Johansson, Bjurbäcks Hembygdsförening
Alf Johansson, Tvärreds Hembygdsförening

Hänt på bögda...

Liareds hembygdsförening 40 år



Hembygdsgården Holmåker

En lördag i september firade vår förening 40 år med flaggan i topp på hembygdsgården Holmåker. Gården fick vi som gåva 1984. Den har sedan rustats upp såväl utvändigt som invändigt. På första våning finns kök, kammare, förmak och sal, inredda med möbler och textilier från anno dazumal. Det mesta har funnits och även tillverkats i trakten. En trappa upp finns en liten kammare, skomakarverkstad, snickarverkstad och den stora vinden där diverse husgeråd, verktyg för äldre hantverk, kläder och litteratur samsas.

Aktiviteter

Bland föreningsaktiviteter under åren kan nämnas hantverksdagar vid flera tillfällen, ibland med något tema som Liten blir stor, Helgdag och söcken och Kaffe-repet. Åtskilliga resor har vi gjort till intressanta ställen och för att vidga våra vyer. Torpvandringar i olika delar av socknen med engagemang av boende i det aktuella området har varit populära och årligen återkommande. Även byvandringar har varit intressanta. Två minnesstenar med inskription har rests, en till minne av Folkhögskolan som fanns här i drygt 40 år.

Två värdefulla fotosamlingar har föreningen fått, den ena i form av glasplåtar som sedan gjorts om till foton, svartvita tidigt 1900-tal. De visar människor och miljö häromkring, mycket detaljrika och vackra. Den andra fotosamlingen omfattar 50- 60- och 70-talet. Fotograf var dåvarande komminister Otto Jansson

och bland hans bilder kan i stort sett varje Liaredsbo känna igen sig, antingen det gäller barndop, söndagskola bröllop eller annan bemerkelsedag. Nostalgi och minnen.

Jubileumsdag

På denna våran Jubileumsdag stod dörrarna också öppna till logen. Där förvaras som sig bör diverse jordbruksredskap. En frågetävling fanns anordnad här – det gällde att lista ut vad tio olika knepiga saker hade använts till ... Ett stort antal gamla planscher från vår skola prydde logväggarna.

Lekar på gammaldags vis fick vi också pröva på. Ett lag ”äldre” utmanade två lag ”yngre”. Det förekom stövelkastning, bollspel, balansering och att med en skurhink kasta trasa och vattnet så långt som möjligt!

Som brukligt är fanns också en hel del fordon modell äldre, några små nätta motor-cyklar och mopeder att beskåda på gårdsplanen.

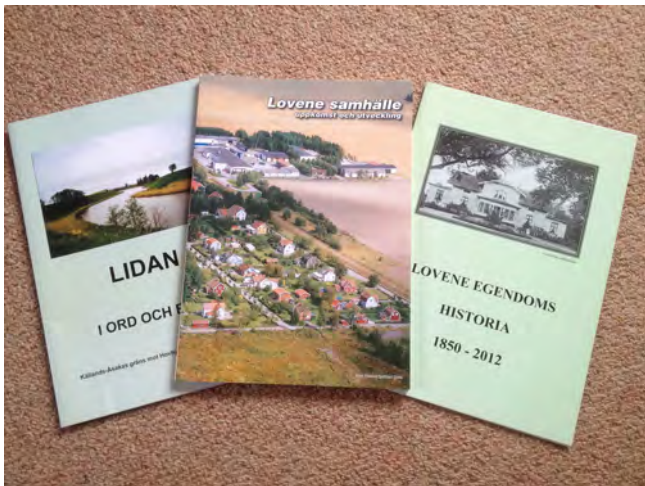
Kaffeborden hade vi denna dag kunnat placera utomhus, mellan stugan och häcken med utsikt ner mot kvarndammen och där fortsatte samvaron och gemenskapen i eftermiddagssolen.

En lyckad och minnesrik dag var till ända. Nu väntade nästa programpunkt – husförhöret i oktober med sång och gemenskap runt salsbordet i fotogenlampans sken – och man brukar kunna komma även om man inte läst på.

*Lillemor Holmberg
Liared*

Från Mellby - Åsaka Hembygds- och Fornminnesförening

I föreningen som bildades 2005 startades år 2006 en studiecirkel med syfte att dokumentera och bevara uppgifter om vår hembygd. Vi var några stycken som tog oss an Lovene samhälle, men insåg snart att det var ett omfattande arbete och koncentrerade oss därför på bostadsbebyggelsen. Det finns mycket kvar att dokumentera om till exempel industrin, affärerna, järnvägen med mera och detta blir vårt nästa projekt. I studiecirkeln finns olika grupper och en av dem arbetar med dokumentation av Kållands - Mellby rotar och en annan



Viktig dokumentation är studiecirklar i Lovene.

grupp med Kållands - Åsaka by. Ytterligare en grupp har skrivit om Lidan i ord och bild.

Då boken om Lovene samhälle uppkomst och utveckling var klar fortsatte vi med en berättelse om Lovene Egendoms historia från åren 1850-2012. Detta tyckte vi var intressant eftersom marken som Lovene samhälle är uppbyggd på från början tillhörde Lovene Egendom men senare blev avstyckad till tomter.

Som tidigare sagts är vårt nästa arbete att skriva om de företag och verksamheter som har funnits i Lovene samhälle från dess början och där en del fortfarande fram till idag finns kvar.

När vi började med detta upptäckte vi att det i nästan varje hus hade funnits någon form av verksamhet som tull exempel stickerska, sömmerska, skomakare, frisör, skräddare med mera. I samhället finns också flera både små och stora industrier. Denna uppgift ger oss säkert arbete något år framöver.

*Britt Ellingsen
Barbro Kjellman
Lovene*

Husförhör i Ljungsarp

Komminister Jösta Björling började med att berätta om översättningen av Karl XII:s bibel, som också kallas 1718-års bibel. Den finns i Ljungsarps Kyrka. Nästa översättning blev godkänd att tryckas år 1917. När den trycktes var Sverige fattigt, så hjälp kom från Engelska Bibelsällskapet. Det finns många bibelöversättningar som kommit ut sedan år 1918. Den är världens mest översatta bok.

Därefter var det förhör med enkla frågor som de flesta svarade rätt på, och laget som vann fick som pris en chokladkartong av prästen. Som tack för hjälpen



Husförhör. Ett utav lagen på husförhöret, fr. Folke Claesson, Gunnar Svensson, Birgit Claesson, Åke Andersson och Ulla Andersson.

överlämnade Laila Andersson Boken om Ljungsarp till Jösta Björling. När det var avklarat njöt vi alla av kaffe smörgås och choklad.

*Ingemar Rudholm
Ljungsarp*

Baktankar från Gökhem



Bakflaksbak. Gökhembor glädde Flobybor.

I Floby har man i många år anordnat Julparad. Där har Gökhem Hembygdsförening under åren nått framträdande placeringar. Tore Danielsson i Odenberg har en fint renoverad lastbil från 1955. För två år sedan drog den en trailer med en grävmaskin, som under julparaden grävde i en stor sandlåda. Detta för att åskådliggöra hur fiberdragning går till. Det gav ett andrapris då. När det började dra ihop sig till 2014 års julparad började man få baktankar i Gökhem. Skulle man inte kunna åskådliggöra brödbak. Det låg nära till hands eftersom Hembygdsgården i Gökhem har en populär bakugn, som används flitigt, särskilt före jul.

Sagt och gjort. I en grupp med frivilliga flödade idéerna. Ingen kunde klaga på kreativiteten och arbetsinsatsen. Ganska snart stod det klart att man skulle ha en riktig vedspis. Med viss möda monterades spisen in i en köksinteriör framtill på Tores lastbilsflak. En gammal ugnslucka rengjordes, byggdes in vid spisen och försågs med rött ljus för att det skulle se varmt ut. Hållkakor av byggskiva hängdes upp på en ställning för ”skådebröd”.

På paraden drogs det en hel del på munnarna åt slogans som Bakflaksbak och Julbak vid bakhjul. På flaket langade Bernth Gustafsson brödkakorna in och ut vid den vedeldade spisen medan Kerstin Gustafsson och Berit Gunberg knådade deg och hängde upp skådebröd. Alla bagarna var vackert utstyrda med ”bak” målat baktill på förklädena.

Före bilen bar en nöjd Sten Danielsson ett stort plakat med texten Ät matbröd – rösta fram bak medan näpna barn(barn) delade ut mutbröd. Av de glada minnerna att döma hade publiken lika roligt som de som arbetat fram bak-föreställningen.

*Lennart Rundqvist
Gökhems*

Spara tyghistorien



Ingeborg Skar och Astrid Persson utbyter erfarenheter.

Nu har vi återigen en kurs på museet i Rydal. Denna gång var det Ingeborg Skar som lärde oss om textilier. Första gången, i våras i Vara, blev hennes kurs fulltecknad, därför anordnade vi en till, sammanlagt har 50 personer under 2014 lyssnat och lärt av textilkonservator Ingeborg Skar.

Hon visade tyger som var oerhört nedgångna och hur långt man kommer med ljummet vatten, att lin inte tål för hög värme och man ska veta varför man sparar på ett plagg eller tyg.

Man ska också vara noga med att spara historien runt tyget, då blir det en ännu viktigare kulturskatt.

Dagen började som det brukas med kaffe och fralla. Sedan avnjöts en välsmakande viltbuffé på Vårdshu-

set Spinnaren i Rydal. Naturligtvis hann vi också med ett besök i hantverksbutiken Akeleja innan vi åkte hem igen.

Lena Johnsson

Smedja smider rosor för att hedra offren på Utöia



Vackra. Även smidda rosor är skönheter.

Björketorps sockens Hembygdsförening bildades 1942. Initiativtagare och eldsjäl var överläraren och kantorn Arvid Åblad som också blev föreningens förste ordförande. Man samlade in föremål och tog till vara på några äldre byggnader och föreningen växte sig större och större.

I slutet av 1970-talet lades två bygdesmedjor i trakten ner och man fick då överta flera maskiner och verktyg. Man byggde, med hjälp av några före detta smeder, upp en smedja och installerade maskinerna. I ena ändan av byggnaden inredde man ett snickeri. År 1981 var smedjan fullt utrustad och klar att tagas i bruk. Redan från början hade man en egen smed, Erik Eriksson. Erik ledde smideskurser i flera år och man har hela tiden ef-

tersträvat att det skulle vara en levande smedja och inte bara ett museum. Detta har också lyckats med några kortare avbrott. Nuvarande smed, Mikael Sandhagen, har varit i gång sedan 2001. Även han leder smideskurser, vilka är mycket omtyckta.

Utöia

Som vi alla kommer ihåg så drabbades vårt grannland Norge av en stor tragedi den 22 juli 2011. En vettvilling sköt då vilt omkring sig på ett ungdomsläger i Utöia och 69 unga människor miste livet.

Nu har Sandhagen fått en förfrågan om han och några kompisar vill medverka i ett projekt där cirka 900 smeder från 30 olika länder skall smida ca 1.000 rosor för att hedra offren i Utöia. De smidda rosorna skall bilda konstverket Jernrosen som skall uppföras i Stensparken i Oslo. Men det är inte bara etablerade smeder som medverkar utan även offrens familjer har fått medverka med att smida sina egna rosor till konstverket. Idén kläcktes av Norbergssmeden Tobbe Malm som flyttade till Oslo 2008. Han ville skapa rosor som aldrig skulle vissna.

Fyra smeder från trakten har smitt rosor i vår gamla bygdesmedja och skickat till Norge. Smederna är Mikael Sandhagen, Peter Eklund, Tommy Hansson och Martin Sigby. Dessutom har en gästsmed från Österrike Lorenz Reizenszahn medverkat.

*Åke Johanson
Björketorp*

Hundrafemtio salta sillar blev härlig julsill

I en hembygdsförening kan det hända mycket trevligt. I Tämta gjorde man för några år sedan om en gammal klubblokal till en ändamålsenlig hembygdsgård. Sedan har man under ett antal år spelat lokalrevy med utsålda hus. Nu behövde revygänget ta paus och då kom idén om att ha en matlagningskurs. Kanske kunde man börja lite enkelt och göra sin egen sillinläggning till den kommande julen. Roland Sandgren gillar att fiska och se till att fångsten blir anrättad på rätt sätt. Man bestämde att ha tre kurskvällar med tre lektionstimmar varje gång.

Så gick det till

Ska man göra en delikatess då använder man inte halvfabrikat, berättar Roland för mig. 150 salta sillar och en låda strömming var grunden. Första kvällen började jag med att visa hur man rensar en salt sill och sedan hjälptes vi åt. De rensade sillarna la vi sedan i vatten i stora spanner för att vattnas ur. Så kokade vi lagen som sillen så småningom skulle läggas i.

Morgonen därpå var det dags att byta vatten. På



Egen julsill. Marita Ödegaard och Gördis Blomgren får goda råd av Roland Sandgren.

kvällen hackade vi morötter, lök, purjolök med mera som skulle användas i de olika inläggningarna. Innan vi gick hem ställde vi alla spannerna i kallförrådet för att mogna.

Sista kvällen hade alla kursdeltagarna med sig burkar för nu skulle man få ta med sig delikatesserna hem. Sex olika sorter hade man åstadkommit, Brattevikssill, Glasmästarsill, Löksill, Senapssill, Kryddsill och Lingsill. När jag frågade Roland var han fått recepten från svarade han: Gamla tanter och nätet.

Provsmakning

När alla spanner var tomma och diskade och alla burkar fyllda var det dags för provsmakning. Ett långbord var festligt dukat och vi fick börja med en liten förrätt signerad Roland Sandgren. I en stor gryta fanns det nykokt potatis och så tog man sillen ur de egna burkarna. Som avslutning serverades kaffe och kaka, men innan dess hade Torsten Blomgren framfört elevernas tack till Roland och överlämnat en present. Roland berättade om matlagningskursen som går av stapeln i vår. Man gör en tre-rätters middag varje gång. Det kan handla om fisk från Säven eller rådjur från markerna i Tämta. Jag kan garantera att det blir något alldeles extra, förklarade Roland med tillägget, vår lärare är ett verkligt proffs från Bollebygd.

Det var nöjda och glada kursdeltagare som begav sig hem med egentillverkad julsill. Studiecirkarna i Tämta Hembygdsförening görs i samarbete med Studieförbundet.

Leif Brunnegård

Glöm inte att berätta i Västgötabygden om vad Ni gör i Er förening.

Guldvaskning i Öglunda



Guldvaskning. Det är inte många hembygdsföreningar som vaskar guld.

Vi vet alla att guld är något dyrt och fint, men egentligen har vi ytliga kunskaper om den ädla metallen. Per Johan Elmgren i Öglunda har vaskat guld i årtal och sedan bearbetat sina fynd till konstföremål. Efter konstutställningen i Vallegården i våras, där Per Johan visade guldföremål, väcktes tanken på en guldvaskning som en av hembygdsföreningens programpunkter. Den 5 oktober samlades närmare 30 personer i nedre Jättadalen för att se hur guldvaskning går till.

Per Johan och hans medhjälpare Ove Bergström berättade om guld, var metallen finns och demonstrerade vaskningsprocessen.

Eva Sträng-Elmgren assisterade och bjöd på uppmuntrande fika, kaffe och suverän kaka.

Vaskningen kräver kunskaper, rätt teknik och tålamod. Resultatet denna dag blev ett större guldkorn och flera små. Vi fick veta att det finns guld vid Billingen men det är ett drygt arbete att få tag i det.

Text Morgan Johansson

Foto Stig Karlsson

Egby-Istrum-Öglunda

Västgöta Gille i Västerås samlades till adventsbön

En trevlig kväll, intressant och full av humor är till ända. Västgöta Gillens traditionsenliga aftonbön i Skejke kyrkan inföll den 2 december och lockade drygt 40 medlemmar och gäster. Prosten Bertil Ramnerö, bördig från Göteborg, var officiant. Agneta Viker spelade och sjöng både i kyrkan och i Gamla Prästgården, där kyrkkafe serverades med hembakat bröd. Gillets ålderman, Gull Tynnvall, hälsade alla välkomna. Efter kaffet följde sångstund, där deltagarna fick välja psalmer följt av berättelser och västgötahistorier, även Göteborgsvitsar.



Anita Bengtsson blev föremål för hyllningar.

Stämningen var på topp. Anita Bengtsson, som i somras fyllde 90 år mottog Gillets hyllningar. Flera framförde sitt varma tack till Gillet som fullföljer traditionen att bjuda in till adventsbön.

*Christina Norén Svensson
Västgöta Gille i Västerås*

Tomtebesök i Ornunga



Spännande. Matilda Uggle fick träffa tomtarna i ryggåsstugan.

Det har blivit tradition att Tomtefar med fru gör ett litet besök i ryggåsstugan i Ornunga i början av december. Helst skall det vara några minusgrader och lite snö på backen för att man skall få rätt stämning. Så var det inte i år. Det var flera plusgrader och det regnade, men tom-

teparet kom som de lovat. Med lite besvikelse i rösten berättade tomtefar att det inte blev någon slädfärd, men vi har en bil också så den tog vi idag.

Utanför kunde man få korv och bröd, kaffe eller glögg och pepparkakor. Inne i stugan satt tomtarna och tog emot önskelistor från en del av bygdens snälla barn. Tomtemor berättade att man kan inte få allt som står på önskelistan, men något blir det säkert sa hon.

Leif Brunnegård

Bjurbäcks hembygdsförening 60 år

Lördagen den 18 oktober firade Bjurbäcks hembygdsförening sin 60-årsfest i Stråkenhallen på konferensområdet i Nyhem, Bjurbäck-Mullsjö, i närvaro av bland annat förbundets ordförande Jan-Olof Berglund. Det var en fest med god mat från Björkhaga pensionat i Mullsjö och trevlig underhållning av Andreas Ljung och Mikael Ullberg från Skara.

Föreningen startade genom att 15 personer deltog i ett förberedande möte där beslut togs om att bilda en hembygdsförening. Detta skedde den 20 mars 1954.

Ett av de första målen var att ordna någon form av hembygdsgård, där sammankomster, samlingar och arkiv kunde förläggas. En sådan ordnades genom lån av torpet Framnäs vid sjön Stråken i socknens sydvästra del. Här lagades lagårdstak, sattes upp gärdesgårdar och reparerades i största allmänhet. Föreningen bestod under den tidigare perioden av som mest ett 60-tal medlemmar.

Som för ganska många föreningar ebbade intresset och därmed medlemsantalet ut under följande decennier.

En nystart med delvis andra medlemmar i styrelsen gjordes 1979. Detta till stor del beroende på att komminister Einar Persson forskat fram ett underlag till en hembygdsbok vilket nu borde tas om hand. En sådan bok sammansattes och trycktes och intresset för föreningen ökade. Dessutom startades torpinventeringar av äldre rester och ruiner av torp från 1700- och 1800-talen.

Tillfälle till en betydligt bättre hembygdsgård fick man då hyresgästen till Bönareds gamla komministerboställe avled. Efter några tveksamma funderingar beslöts försöka överta Bönared som hembygdsgård. Samarbete med grannen Stig Söderberg som odlade jordgubbar gav idén om att servera kaffe med jordgubbstårta under jordgubbarnas mognadssäsong. Serveringen startade i liten skala men växte med tiden och blev en väsentlig inkomstkälla för föreningen. Samti-



Trdvligt. Andreas Ljung och Mikael Ullberg från Skara bjöd på god underhållning.

digt gav samarbetet runt serveringen en stor möjlighet för folket i socknen att komma samman mot ett gemensamt mål, och resurserna från den nya hembygdsgården räckte till att utveckla föreningens övriga verksamheter med föreläsningar, gårdsinventeringar och sammankomster i hembygdsrörelsens anda.

Åren 2011 och 2012 genomfördes en förhandling med Skara stift, i egenskap av ägare till Bönared, om ett friköp av hembygdsgården. Denna affär slutfördes hösten 2012 och föreningen står nu som ägaren till hembygdsgården i Bönared, med ett ansvar som förpliktar när det gäller ett kulturmärkt objekt i högsta bevarandeklass. Verksamheten i Bönared sker huvudsakligen under sommarmånaderna med midsommarfirande, servering och föreningsaktiviteter.

Föreningen har dessutom under åren förvärvat fastigheten Bjurbäcks folkskola av Mullsjö kommun, där verksamhet bedrivs huvudsakligen under resten av året.

Medlemmar från föreningen har varit verksamma i Västergötlands hembygdsförbund med Olof Johansson som deltagare i valberedningen under 1990-talet, Bengt Lindborg som förbundets ordförande och Aina Lindborg som styrelserepresentant och redaktör för Västgötabygden.

Vid festen i Stråkenhallen berättade ordföranden lite om föreningens historia och gav lite statistik från de 60 åren. Föreningen erhöll ett diplom för förtjänstfullt arbete inom hembygdsrörelsen. Dessutom premierades ett antal av föreningens medlemmar med diplom och hedersnål.

*Olof Johansson
Bjurbäck*

Har Du förnyat prenumerationen på Västgötabygden? Om Du glömt det, gör det idag!

Mullsjö lockar ... och först med mycket

Samhället Mullsjö på gränsen mellan Västergötland och Småland har genom åren lockat många udda personligheter och företeelser. Professorn, författaren och översättaren Martin Allwood (1916-1999), själv en stor personlighet, presenterar inte mindre än 230 konstnärer i boken "Jag minns det vackra Mullsjö". Därtill kan nämnas släkten Sagers Ryfors Bruk strax utanför samhället och pingströrelsens rötter i gränstrakterna där traditionen lever kvar sedan 1917 med största årliga sommarkonferensen Nyhemsveckan i närheten av nämnda Ryfors.

Världsrekordhållaren i ensamrodd, Anders Svedlund (1926-1979, var en annan profil som satte färg på samhället när han byggde en av sina båtar i en fabriksbyggnad.

Nils Kantzow (1885-1967) bodde från slutet av 1920-talet till sin död i Mullsjö. Hans liv förändrades vid skilsmässan från makan Karin Fock (1888-1931) som gifte om sig med Herman Göring (1893-1946).

Frihetens stamort

Att politiker drar åt samma håll tillhör ovanligheterna, även om det händer i mindre kommuner. För Mullsjös del enades man när regeringen slog ihop små kommuner till större enheter i början på 1970-talet. Mullsjö skulle slås samman med grannkommunen Habo. Då hotade samtliga ledande socialdemokrater att gå ur partiet om det blev verklighet. En lokal folkomröstning manifesterade folkets vilja och enighet. Det blev ingen sammanslagning, vilket kom mediaprofilen Gustav Olivecrona (1924-2005) att mynta begreppet "Mullsjö - frihetens stamort i Sverige."

Lilla Mullsjö i Västergötland har stora likheter med Gnosjö i Småland. Det verkar som pingströrelsen drar till sig kreativa människor för många småföretagare har haft sin hemvist där. En av dessa var Göte Friberg vars företag nu ingår i Kongsbergskoncernen. Mullsjöfabriken har utöver tillverkning specialiserat sig på utveckling av produkter till bilindustrin.

En sådan enkel sak som ett färgrant nät runt apelsiner blev Götes stora lycka. Idén omvandlade Göte till stolvärme och det var han först med. Nu finns väl ingen bil som saknar stolvärme.

Pensionat

Trakten som sådan har inga gamla anor jämfört med Falbygden 3-4 mil norrut där 5000-åriga mäktiga stengravar är något alldeles fantastiskt. Mullsjö samhälle tillkom när järnvägen drogs fram mellan Falköping och Jönköping 1863. Mullsjös lycka var läget utmed sjön och geografiskt mitt mellan de båda städerna. Loken behövde vatten och då var man tvungen att stanna. Mötestågen blev många. Utlöparen på sydsvenska högländet med hög och frisk luft lockade också turister. Pen-



Mullsjö 1943. Första sociologiska studien av ett stationssamhälle resulterade i boken Medelby efter förebild av det amerikanska standardverket "Middletown". Av Martin S Allwood och Inga-Britt Ranemark.

sionaten var som mest dryga 30-talet och många kom med tåg.

Ryfors och Kyrkevarn

Dagens Mullsjö är känt på riksplenet för sitt innebandylag i världens bästa liga. I grannkommunen Habo tillverkades för övrigt de första klubborna.

Ryfors gamla före detta bruksområde har levt upp igen sedan en golfklubb bildades 1987, hundra år efter att Sveriges första golfbana såg dagens ljus på just Ryfors. Utöver bruket var Ryfors känt för avel med ayshirekor och produktion av brieost. Skogarna gav också inkomster. Men ägarfamiljen Sager kom i högsta grad också att förknippas med att vara först med mycket på Ryfors, bland annat nämnda golfbana, då med fyrkantiga greener och sex till antalet, första privata biografen, kugelbanan, första tennisbanan och vattentoalett. Den vidsträckta engelska landskapsparken med siktgator och kontakterna med kungahuset gjorde inte saken sämre.

På Kyrkevarn norrut utmed Tidans vattendrag var en ingenjör Brunius tidigt ute med att installera såväl telefon som elektrisk glödlampa. Rentav först i landet. Visst är det en spännande trakt.

Bengt Sköldh

Frans på Lussebacken



Frans har besök av Berit Tidqvist, Maj-Britt Linnarsson, Lennart Gustavsson, Ingegerd Hilmersson och fotografen Leif Brunnegård.

I gränstrakterna mellan Ullene och Edsvära låg torpet Ljusebacken. Jag tror det hette så, men vi kallade det för Lussebacken. Här bodde Frans. Fram till 40-talet bodde Frans bror med familj i ett hus bredvid, men de hade flyttat för flera år sedan.

En söndagseftermiddag i början av 50-talet beslöt vi att åka och hälsa på Frans. Men det fanns ingen väg dit, bara en stig. Vi cyklade till Finnestorp och sedan gick vi den smala stigen genom skogen till Frans stuga. Vi fick komma in i stugan. Möblemanget bestod av en soffa, ett bord och ett par stolar. Vi tittade oss omkring och Frans berättade. Plötsligt fick Lennart se en skål med något brunt i och frågade vad det var för något, Svaret förvånade oss: Chokladpodding te katten.

När vi lämnade Frans pratade vi om hur han kunde bo här inne i skogen och vad han kunde ha för inkomst.

För en tid sedan fick jag se kortet i ett av mina album och blev lite nyfiken på hur det gick för Frans.

Jag frågade en god vän i Ullene och han visste att Frans så småningom fick komma till ett ålderdomshem i Edsvära. När han kom dit tyckte personalen att han nog borde tvätta händerna. Det tyckte inte Frans. Motiveringen var att händerna var inte skitiga, de va kåda, å kåda tvättar en inte bort, då sliter en bort fick personalen lära sig.

Frans bror och hans fru kom ibland till mitt hem och sålde kantareller och kröser.

Leif Brunnegård

Gammaldags service

En höstlördag i mitten på femtiotalet reste jag till Strömme lantbruksskola. Där hölls en konferens för förtroendevalda inom RLF. Jag åkte med Herbert Carlsson från Jällby som då var ordförande i RLF:s Gäsenekrets. När vi rätt sent på kvällen skulle åka hem igen så kom Herbert på att han ju inte hade nog med bensin. Det var före sedelautomaternas tid, så det var bara att hoppas att någon mackägare utefter vägen ännu inte lagt sig. Vi körde genom Rävlanda samhälle och där vid genomfarten hittade vi en mack. Det lyste också fortfarande i huset bredvid. Vi stannade och snart kom en äldre man ut. Herbert frågade lite skamsat om det kunde vara öppet så här sent en lördagskväll. Då svarade mannen: Här öppnade vi den 1 juli 1927, och sen dess har här aldrig varit stängt.

*Henry Stjerna
Asklanda*

Ruinen i Varnhem efter Sveriges kanske äldsta stenkyrka skall få ett tak som skydd för detta minne av Västergötlands tidiga kristnande. Kanske kan ruinen också ses som en symbol för en ny typ av maktutövning här redan på 800-900-talet, långt innan utvecklingen nådde lika långt i Svealand.

Rättelse



I förra numret var Rolf också på bild, men tyvärr med fel namn. Han heter Rolf Danielsson från Västarvet och han föreläste om Social ekonomi och Leader-projekt.

Läsvärt i korthet

Samma grogrund – olika blomning. Redaktörer: Niklas Schiöler och Karl-Erik Tysk. Utgivare: Skaraborgs Akademi. 106 sidor där Marianne Ahrne berättar om sin uppväxt i Falköping och Jan Mårtenson om sin i Tidaholm. Plus åtskilligt annat.

Glädje och allvar under ett halvt sekel i Mariestad, Vänerns pärla. Författare: Björn Berggren. 151 sidor med många träffsäkra rallarsvingar mot politiker i Mariestad.

Musiken och texterna till 22 av Gunnar Wennerbergs Gluntarne med gitarrackompanjemang av Adam Taube. Två häften. Studenthistoriska sällskapet, Uppsala. Wennerberg kom från Lidköping och åtskilliga Gluntar skrevs i Skara så lite västgötalitteratur är det.

Minnen och händelser. Curt Tubins artiklar i Västgötajul 1957 – 1999. Det är förbundet Tankelänken, som står bakom tidskriften Västgötajul, som ger ut Tubinartiklar under 42 år i bokform. Redaktör är Johnny Hagberg. 220 sidor med mycket om natur men mest personliga minnen om Herrljungabygden förr.

Bortom monumenten – historiekultur, nationalism och monumentprojekt i Västergötland 1893 – 1917. Västergötlands Fornminnesförenings Tidskrift 2013 – 2014. Redaktör: Christer Ask. Författare: Oscar Trowald. Utöver huvudartikeln finns som vanligt ett antal aktuella uppsatser om bland annat klockstaplar, försvunna städer och skelettens berättelser. Cirka 250 sidor.

Års-Axet 2014. Medlemstidning för Gudhemsbygdens Hembygdsförening. Redaktionskommitté: Lars-Erik Kullenwall, Margaretha Fridh, Ingemar Fägerlind, Lennart Moberg, Gun-Britt Salomonsson., Lennart Swahn och Gudrun Wäpling. 84 sidor om bland annat Hjalmar Arleman, kulturpersonlighet i bygden och Stig Roth som grävde ut klosterruinen men också stödde norska motståndsrörelsen. Plus mycket annat.

Moholmsbygden 2014. Utgivare: Moholms Hembygdsförening. Redaktionskommitté: Ingrid Persson, Johan Pethrus och Britt Uhlin. 20 sidor om bland annat bärboomen i Beateberg, det halvsekel då bygden fylldes av jordgubbar och bärplockare.

Det var en gång i Västra Frölunda 2014. Utgivare: Västra Frölunda Hembygdsförening. Redaktör: Gunnar Börjeson. 56 sidor med många bra och väl utnyttjade bilder och texter om bland annat båtvarv, lotsar och sommargäster men också gödselskatt och jordbruk.

Falbygden 2014. Årsbok 68 utgiven av Falbygdens Hembygds- och Fornminnesförening. Redaktion: Båse Johansson och Lena Persson. 156 sidor om bland an-

nat Jönn, Wallanders Nostalгимuseum och monument över sedan länge bortglömda härskare i övre Ätradalen. **Skara stiftshistoriska sällskap.** Medlemsblad 2014 4. Redaktör: Johnny Hagberg. 20 sidor om ärkebiskopar med anknytning till Skara stift, stiftsjubileet och om dalkarlar som sökte sin frälsning i Götlunda.

Västgötogenealogen, tidskrift för Västgöta genealogiska Förening nr 3 2014. Redaktör: Kjerstin Olofsson. 20 sidor och denna gång är temat Kvinnoröster från arkiven.

Fria rum för samtalets själ. 10 år på Jonsereds Herrgård. Text: Lis Hellström Svenningsson. Foto: Håkan Berg. Utgivare: Göteborgs Universitet. 52 sidor om Jonsereds tio år som kulturcentrum i universitetets regi.

Tankar från bögda. Skrevet å berättat utå kåsören Håkansson. CD. Längd cirka 50 minuter. Denna gång får vi höra Leif själv berätta så att vi kan njuta av dialekten. Inspelning: PEDE Video, Vårgårda. Kan beställas från Leif Brunnegård, Asklanda Ekehagen, Vårgårda. leif.brunnegard@tele2.se

Kinne-Vedum – då och nu. Författare och utgivare en skara hembygdsvänner och entusiaster från bygden. 281 sidor med massor av bilder och minnen, främst från 1900-talets Kinne-Vedum.

Dimbobygden 2014. Utgiven av Dimbobygdens Fornminnes- och Hembygdsförening. Redaktör: Gunilla Dverstorp. 214 sidor med många illustrationer. Bland annat finns där minnesord över två bortgångna kulturpersonligheter, Barbro Westrin och Nils Fredrik Beerstahl.

LänsfOkus. Tidning från Länsstyrelsen i Västra Götalands län, nr 3 2014. Ansvarig utgivare: Sven Swedberg. 24 sidor om bland annat förnyelsearbete vid Hornborgasjön, Loringaskogen söder om Skultorp som blivit naturreservat och Varnhemsruin som fått tak.

Västgötajul. Tankelänkens jultidning 2014. Redaktör: Johnny Hagberg. 38 sidor om bland annat stora bränder i Vara vid förra sekelskiftet.

Hans Menzing

Bra att tänka på

En bok ska också intressera läsare som aldrig hört talats om platsen som skildras.

Många böcker, hur bra material de än innehåller är tyvärr inte särskilt tilltalande.

Klipp ur tidningen
Bygd och Kultur nummer 3 2014

Studiekommittén informerar

Studiekommittén består av:

Ingrid Zackrisson, Tostared 0320-62015
Lena Gustafsson, Vårgårda 0322-627181
Lena Johnsson, Istorp 0320-87128
Christer Wennerberg, Vuxenskolan 0708553033

Vi träffas fyra gånger per år för att planera vår verksamhet. Mail och telefonkontakter i gruppen mellan träffarna är ett måste för att det ska fungera.

Följande kurs är planerad:

Säker mat och alkoholhantering ???

Kulturväxter. En föreläsning- och besöksserie om kulturväxter planeras under april, maj och september. Behöver Du en studiehandledning, kontakta Christer Wennerberg på Vuxenskolan.

Någonstans i Sverige-en ungdomsutställning är på flera platser Västergötland under 2015 (se ert lokala kulturutbud i er kommun).

Pilgrimsvandring. Det finns en studiehandledning på SV om Pilgrimsvandringar- Kontakta Christer Wennerberg för mer info.

Om din förening önskar hemsidutbildning- kontakta Jan-Olof Berglund.

Nästa nummer av Västgötabygden kommer i vecka 17. Manusstopp är det den 10 mars. Författarna i denna skrift är själva ansvariga för innehållet i sina artiklar. Redaktionen förbehåller sig rätten att korta och redigera insänt material. Om inget annat anges, är artikelförfattaren också fotograf. Bidrag och tips till tidningen mottas tacksamt av redaktionen, liksom tidskrifter och böcker som önskas anmälda. De flesta texter och bilder publiceras på vår hemsida. Insända texter och bilder anses som godkända för publicering på vår hemsida.

Visste Du vad Johan vet?

Nästan alla människor har en hjärna. De som är lite dumma har en hönshjärna.
Johan 5 år



Redaktörsgrupp:

Ann-Britt Boman, sammankallande, Spireavägen 5, 513 35 Fristad, tel 033 - 26 19 21

e-post: birgitta.fristad@telia.com

Leif Brunnegård, Asklanda Ekehagen, 447 93 Vårgårda, tel 0322/66 10 26 e-post: vbn.red@tele2.se

Hans Menzing, ansvarig utgivare, Marumstorget 1, 532 32 Skara, tel 0511/12643,

e-post hans.menzing@telia.com

Övriga i redaktionskommittén:

Jan-Olof Berglund, Stora Rör, Nolgården 3, 54015 Våring, tel 0500-441105, 0708-420453,

e-post: j-o.berglund@telia.com

Bo Björklund, Hövägen 9 C, 446 32 Älvängen. tel 0303 - 74 98 78. e-post bo.bjorklund@risveden.com

Tage Brolin, Bäckaskog, Främmestad, 465 97 Nossebro, tel 0512/531 50, e-post:

frammestad@tagebrolin.se .

Birgit Carlsson, Ljungås, 519 91 Istorp,

tel 070-620 66 66, e-post bisido@hotmail.com

Anna Faxgård, Bua Skogsslätt, 511 98 Hyssna, tel 0320 - 397 77, e-post anna.faxgard@telia.com

Monika Moberg, Norra Bergvägen 16 B, 541 32

Skövde. 070-642 56 70, e-post monika.moberg@blackhornet.se

Curt Magnusson, Aspholmsvägen 32, 441 35 Alingsås, tel 0322-173 77, 070-965 00 86,

e-post curt.m@spray.se.

Förbundsordförande: Jan-Olof Berglund.

Vice förbundsordförande: Sven-Åke Mökander, Markgatan 39, 441 51 Alingsås, tel 0322-67 23 10, e-post svenake.mokander@gmail.com

Förbundssekreterare: Monika Moberg

Förbundskassör: Lena Gustafsson, Fötene Östergården, 447 91 Vårgårda, tel 0322 - 62 71 81, 0705 - 32 64 24. e-post lena@sodraharene.se

Kanslist: Eva Mann, Västergötlands Hembygdsförbund, Box 15, 534 21 Vara, tel 0512-10550. bost. 0511-37 03 30, Bankgiro 378-5383. Kansliets e-post: vasterg.hembygdsf@telia.com

När Du vill skicka in text och bilder till Västgötabygden använd e-post vbn.red@tele2.se

När det var roligt att spara



Jag fick en spargris i födelsedagspresent. Naturligtvis gjorde jag som förr, skakade på den och hörde att det fanns några slantar inuti. Men jag vände inte grisen upp och ner och försökte peta ut pengarna med kniv. Det tillhör en förgången tid. Visst var det roligt att få en peng och stoppa i spargrisen.

Skolsparbössan

Från min skoltid minns jag skolsparbössan. En gång i veckan tog magistern fram sparbössan och ställde den på katedern och så fick man gå fram och stoppa i sin peng i sitt fack. Men det var inte säkert att man hade en peng med sig. En kompis berättade för mig, att när magistern en gång skulle redovisa till banken var kompisens fack tomt. Har Du ingen peng att lägga i, frågade magistern. En tjugofemöring blev svaret och den stoppades i sparbössan. I bankboken stod sedan en insättning på 25 öre. Några gånger under terminen redovisade magistern pengarna som vi lagt i våra fack.



En del skolor hade Postsparbanken, andra hade Sparbanken. När man fick sin första postsparbanksbok fanns det en present på två kronor insatt. Men det var ett förbehåll, man fick inte ta ut presenten förrän man fyllt 16 år.

Som uppmuntran för att man sparade fick man Lyckoslanten. Den är Sveriges äldsta barntidning och började ges ut 1926. I Lyckoslanten finns en serie som heter Spara och Slösa. Helst skulle man vara som Spara, sparsam och ordentlig. Lyckoslanten finns fortfarande och i en del skolor delas den fortfarande ut till elever i klasserna 3-6.

Spardagar

När skolsparbössan försvann vet jag inte. Men det kom en annan sparaktivitet i stället. En dag under novemberlovet ordnar många sparbanker en spardag på bankkontoret, Då bjuder man in kunder i åldern 5 - 12 år. Man bjuds på fika och får en present.

I många familjer har man knappt några kontanter hemma och då blir det inte så många pengar som hamnar i spargrisen. Men hur gör man på spardagarna, många bankkontor hanterar inte kontanter. Jag ringde upp Sparbanken i Alingsås och frågade.

På Spardagarna i höstas plockade vi fram vår gamla mynträknare och så fick barnen se hur det gick till förr, fick jag veta. Sätter man in sina sparpengar digitalt under Spardagarna blir man inte lottlös heller.

Familjeekonomi

Jag fick också veta att numera pratar man även om barnens sparande när man har samtal om familjens ekonomi.

Men personligen tycker jag att det var roligare när man fick stoppa sin peng i spargrisen eller sparbössan och så småningom se hur många pengar man sparat. Det nöjet är borta för dagens unga.

Leif Brunnegård

Bilden på skolsparbössan har jag fått låna från Sparbanken i Alingsås.

